

O BENIGNE DEUS FAUSTA FAC SIT
DISSERTATIO HEBRÆO-PHI-
LOLOGICA,

Quam

DE VERA ET MOSAICA LECTIO-
NE NOMINIS TUI GLORIOSI

J E H O V A H

IN TUO BENEDICTO NOMINE

Ex Suffragio Ampliſſ: FAC. PHILOSOPH.

In Regiâ Academiâ. Aboëniſi,

PRÆSIDE

VIRO PRÆCLARISSIMO

M. SIMONE PAULINO,

Lingvarum Professore Ordinario, & h. t. Fa-
cultatis Philoſ. Decano celeberrimo, Præce-
ptore & Promotore meo reverenter co-
lendo.

LOCO SPECIMINIS PUBLICI

Placido Φιλεσβογιων examini defero

LAURENTIUS STACHÆUS,

ZACH. FIL. Nylandus.

In Auditorio Maximo ad diem 17. Decembris

Anni M. DC. LXXXVII.

A B O Æ

Impr. apud. JOH. WALLIUM, A. T.

O BENIGNI DEUS IN TA TAC SIT

DECRETATIO HEREDITARIA

DECRETATIO HEREDITARIA

DE VERA ET MOSAICA LECTIO

DE VERA ET MOSAICA LECTIO

DE VERA ET MOSAICA LECTIO

DE VERA ET MOSAICA LECTIO

DE VERA ET MOSAICA LECTIO

DE VERA ET MOSAICA LECTIO

DE VERA ET MOSAICA LECTIO

DE VERA ET MOSAICA LECTIO

DE VERA ET MOSAICA LECTIO

DE VERA ET MOSAICA LECTIO

DE VERA ET MOSAICA LECTIO

DE VERA ET MOSAICA LECTIO

DE VERA ET MOSAICA LECTIO

DE VERA ET MOSAICA LECTIO

DE VERA ET MOSAICA LECTIO

DE VERA ET MOSAICA LECTIO

DE VERA ET MOSAICA LECTIO

DE VERA ET MOSAICA LECTIO

DE VERA ET MOSAICA LECTIO

DE VERA ET MOSAICA LECTIO

DE VERA ET MOSAICA LECTIO

DE VERA ET MOSAICA LECTIO

Ad

*Felici ingenio, aureâque virtutum ca-
tenâ Ornatissimum Responden-
tem,*

DN. LAURENTIUM STACHÆUM
NYLANDUM,

Anagramma:

LAURENTIUS STACHÆUS N°
AN ISTAC LAURU ENTHEUS S?

Elaboratio:

ENTHEUS ANNE ISTAC LAURU re-
parabitur ardor?

Discere quid Jehova est ipse ve-
litque. Vale!

L. Mg. scrib.

ENEVALD. SVEN

Q. G. A.

S. S. Theol. Doctor.

εἰς τὴν, τῆς Φιλοπονίας καὶ ἀκραιβείας πολυ-
λῆς Διατριβῆν, τῇ τῆς παιδείας καὶ κα-
λοκαγαθίας εὐελῶς τεύχῃ-
κότ@,

Κυρ. ΛΑΟΤΡΗΝΖΙΟΤ τῷ ΣΤΑΚΑΙΟΤ,
τῷ πρὸς τὴν Θεολογίαν καὶ Φιλοσοφίαν, πρὸς
ἡμῖν, Ὀπιμελῶς καὶ ἀκριβῶς ὄντ@,
Φίλ@ μ@ προσφιλῇ,

Σύγχαρμα.

Οὐχὶ ὕδωρ πηγῆς ὑγιεινότερον ἢ αἷμα ῥέοντ@
ἄλλο τε καὶ, τ' ἀνομοῖον ὅλως εἶναι ὁ
ῥύαξι;

Οἷς, πολὺ μᾶλλον, ὕδωρ ζωῆς, τί γε ῥῆμα
θεῷ μὲν,
ἀντὶλεῖται καθαρόν τε ζάον παντὶ ὄντι, τ'
ὑγιεῖνον.

Ἐξ αὐτῆς κρήνης, ταῖς γλώσσαις καὶ δι-
λέκτοις.

Ταῖς ὄντως ἱεραῖς, Ἑλλήνων καὶ ῥα ἑ-
βραίων.

Εὐδαίμων τε κόπ@ Σ@ ἦν ἐν γραμμασι ταῖς
οὖν πόρρω τ' ὁ Θεὸς συμπράττειν Σοί γε
θελήσοι

αὐτοσχεδίως

SIMON PAULINUS.

JEHOVAH INCEPTIS BENEDICAT.

SECTIO PRIMA.

Quædam in antecessum observanda
exhibens.

THESIS I.

Disquisitionem aliquam de genuinâ pronuntiatione nominis gloriosi JEHOVAH, utinam felici sydere auspiciaturus, è re esse arbitror, si ejusdem *ἐτυμολογία* omnium primò obiter tetigero. Nomen JEHOVAH à quibusdâ promiscuè & communiter deduci solet è radicibus Hebr: *hajah* vel *havah*, quæ diversa quidem sunt themata, quâ significationem tamen per omnia coincidunt, scilicet denotant, esse, existere: Accurati tamen Etymologici uti præter alios Buxtorphius in Lexico Hebraico & Chaldaico, & Guilhelmus Robertsonius in Lexico Concordantiali, vocis Jehovah originem unice ad *havah* referunt; quæ etymologia sua ratione non caret, & ideo non potest non videri commo-

commo-

commoda; ut ut enim constet literas Vau & Iod sapissime in lingua Hebræa inter se permutari; ad anomaliam tamen hanc, ubi analogiæ locus est, absque causâ, heic recedere, non est boni grammatici, imprimis, cum radix *havah*, in sacro Codice Hebræo, unico illo hodie puræ Hebr. linguæ monumento, frequenter satis usitata sit, & quâ evidentem & certam suam significationem non minus nomini *Jehovah*, conveniat quam alterum illud *hajah*; litera autem Jod, heic in initio τῷ *Iehovah* posita, est præformativa nominis proprii, uti & aliorum per plurimorum nominum propriorum apud Hebræos e. g. *Iitzhhak* *Iaakobh* &c: quæ & desumpta non præter rem videtur e literis præformativis Futuri *Atin*, tanquam character tertiæ personæ. Fidelissime nomen *Jehovah* quoad ἐτύμας ἐμφασιν interpretatur S. Johannes in apocal. cap. 1. v. 4. ubi dicit; χάρις ὑμῖν καὶ εὐρήνη ἀπὸ τοῦ ὄντος καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος. Gratia sit vobis & pax ab eo qui est, qui erat, & qui venturus est. Et ibidem versu 8. ἐγὼ εἰμι ὁ Α καὶ ὁ Ω ἀρχὴ καὶ τέλος, λέγει ὁ κύριος ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος. Ego sum Α & Ο principium & finis dicit Dominus qui est, qui erat, & qui venturus est.

rus est. Ubi Syrus habet *Urim vetummim* nam *Aleph* litera Alphabeti prima & *Tau* ultima tam apud Syros quam Ebræos habetur. Vox itaq; *Iehovah* suâ nativâ significatione denotat ens velexistens à se ipso, ab æterno & in æternum, omnibusq; aliis extra se, essentiam & existentiam communicans: sive, si mavis uti verbis Terferi Annotat. In Exodum Cap. 6. pag. 81. *Iehovah*, dicitur ab *havah* sive *essendo*, non tantum quod ipse sit ens primum atq; independens, sed quod res omnes alias adeoq; promissiones suas esse faciat: qua de re vid. plura thes. 3. hujus sect. & thes. 5. sect. 2.

THESIS. II.

In ipsa formâ vocis *Iehovah* omnium trium temporum, scilicet præteriti præsentis, & futuri notas & characteresprehendi volunt multam ludæi quam Christiani, & inter hos omnium fortè primò Zanchius de attributis Divinis lib. 1. Cap. 13. hæc trium temporum notas in nom. *Iehovah* elicit hunc in modum; *litera he* Kametzata in verbis quiescentiū *lamed he* denotat tempus præteritum ut *havah*, fuit; *Vau* Colem in medio est nota participij præsentis ut *Hoveh*, ens existens; *Jod* in verbi initio est *litera* characteristica futuri ex lit. *Atin* ut *Jihveh* erit. Sic etiam R. Bechai in Exodum fol. 65, loquitur; *Deus bene-*

dictus imperat tribus temporibus, præterito, præsentis & futuro: & deinceps, beschem bam mejuhbad in nomine appropriato (i. e. Jehovah) comprehenduntur tria ista tempora ut omnibus notum. E libro Taamme mesot hæc sequentia adducit Buxtorphius in lex; Hebr. & Cald. ad vocem Jehovah; Textus hic docet de Deo creatore quod sit primus sine principio & ultimus sine fine, sic nomen ejus testatur de tribus existentibus sive existendi differentiis hajah hoveh vejhbach præsentis præterito & futuro, quæ sunt literæ ipsius nominis appropriatæ Jehovah.

Ubi tamen notandum tempus præteritum & futurum non propriè tribui Deo cujus esse ob summam simplicitatem præsens tantum & non præteritum futurumq; novit; sed impropriè quia duratio ejus eterniter continet omnes, quæ mente concipi possunt, temporum differentias. Hinc Augustinus ad Psalmum 9. dicit; *In Dei natura non erit aliquid quasi non dum sit sed est tantum id quod est & ipsa eternitas.* Etiam gentiles Etymologiam hanc nominis *Iehova* quoquo modo cognovissè, male vero suis Deastris applicasse colligitur non obscure à descriptione illa Dei quam in templis suis consignaverunt & Eusebius l. 2. de præpar. Evangelij memorat;

rat; Ego sum quod fuit, quod est, quodque futurum est velum meum nemo unquam revelavit; Idem indicant verba illa Platonis in Timæo; Ἦν δὲ αἰδιον ἔσθ' ἓστ' μόνον κατὰ τὸ ἀληθὴ λόγον προσήκει, i. e. At revera illi æternæ essentiæ est proprie convenit.

THES. III.

Nomina propria Hebræorum fere omnia fuerunt notantèr significativa etsi permulta ob angustias illas quibus nunc pura lingua Hebræa includitur quâdoq; incognita & incerta; imprimis cum nomina propria hominibus præsertim imponerent Hebræi ratione eventuum, vel temporis præteriti, vel præsentis, vel futuri, scilicet, ut loquitur Excellentiss: Doct. Glassius in Philologia sacra lib. 4. tractatu 3. pag. mihi 951. *Nomina propria personarum erant vel memorialia præteritorum (voluerunt enim p̄ talibus nominibus sese ad gratitudinem & laudem Dei excitare ut quandoq; liberos aspicerent aut nominarent divinorum beneficiorum memoria eos subiret) vel de præsentis rerum statu monita vel demum omina aut vota rei futura, sæpe enim imponendo alicui nomen optabant eum talem fore qualis eo nomine significabatur.* Cæterum duplicis generis nomina propria apud Ebræos

notare licet; alia erant simplicis impositionis humanæ, alia divina & prophetica; utraq; quidem in eo conveniunt quod fuerint consignificativa, in eo tamen differunt quod hæc scilicet prophetica quâ significativam suam longe sublimiora & certiora fuerant imprimis quâ futurorum temporū eventus. Ab eventu præterito seu re gesta præteritâ inditum est nomen *Mosi*, quia dixit filia Pharaonis; *min-hammaim meschitibu* ab aquis extraxi eum Exod. 2:10; à præsentis rerum statu nomen accepit *Hebbel* i. e. vanitas, quod jam hominis status per lapsum protoplastorum vanitate & miseria repletus esset; Ab Eventu futuro nomen accepit *Hava*, Eva, quia futura erat *em Coll Hhai* mater omnium viventium Gen. 3. 20. Item *Noahh* i. e. consolator à *Nihham* consolatus est per apocopen ult. literæ rad. *mem*, quia dixit *Lamech*: *le ie-nabbamenu mimmaasenu* hic consolabitur nos de labore nostro Gen. 5. 29. Exempla plura in sacro Codice Ebr. Sylvâ horum satis confertâ invenies. Sic placuit etiam Deo Israël, morem gentis quam in peculium & custodem ling. Sanctæ sibi adoptaverat imitari eligendo sibi nomen consignificativum, & quidem tantæ emphaseos ut ad hujus sublimitatem

tem nullum aliud nomen accedere possit, utpote quod illius essentiam cuius est nomen immediatè denotat explicatq; quale quid in nominibus hominum nuspiam cernere licet; quod & inde satis patescit quod in nulla aliâ linguâ huc usq; inveniri potuit vox aliqua quæ nomini *Iehovah* exactè respondere ejusq; significationem rite exprimere valeat, quantumvis in id laborarunt viresq; suas tentarunt viri longe doctissimi. Redidit Junius nomen *Iehovah* per *יְהוָה*, Scaliger per *יְהוֹוָה*, Valterus per *יְהוֹוִה*, quasi diceret ipse idem ipsissimus; sed an hæc vel potiore partem significationis *יְהוָה* *Iehovah* exprimant eruditorum relinquo dijudicationi: nomen *Iehovah* inferre 1. Summam Dei substantialitatem, 2. Absolutam immutabilitatem, 3. *אֱלֹהִיּוּת* & *אֱדֻמָּתָא* divinam, 4. Simplex Dei esse, 5. Originem rerum creaturarum à Deo, 6. Veritatem Dei seu certitudinem promissionum divinarum, demonstrat Magnif. Doct. Calovius in Theologia naturali & revelata, adductis Patrum & Rabbinarum testimoniis pag: 218. & sequentibus; cuius gazæ non est quod meum addam teruncium, ideoq; b. l. illuc remitto ad institutum meum properans.

Fas jam est ut ad argumentum præsens propinquius accedam: Diu agitata est controversia inter doctos num vox *Iehovah* per illas consonantes & vocales quibus in Sacris bibliis notata est; an vero per *Adonai*, sit efferranda? posteriorem quidem sententiam acriter defendunt Judæi & Christianis etiam multi, viriq; longe Doctissimi. Ut autem eo felicius in hac materiâ progrediamur, ipsam occasionem & originem hujus posterioris sententiæ ab ejus incunabulis in antecessum repetere è re erit. Rem ipsam nos docet lumen illud orientalis eruditionis Buxtorfius in Lex. Hebr. & Cald. ad vocem *Jehovah* hisce verbis; *Apud priscos Ebraeos in majori reverentia longe q̃ Sanctius habitum fuit (jehovah.) quàm reliqua Dei nomina quæ partim ab effectis partim ab attributis ejus petita sunt, & pio quodam studio ab eo pronuntiando abstinuerunt ne quotidiano usu vilesceret & in vānum sumeretur ut ea quæ sabinde in ore sunt. Certe magnam hujus nominis præ cæteris apud Iudeos fuisse reverentiam indicant satis epitheta illa quibus hoc nomen solum condecorarunt; nimirum vocarunt id 1. *Schem hannichbadh vehannora* nomen gloriosum & terribile; 2. *Schem hammejubbadh* nomen appropriatum, ideo quod solus Dei sit nomen propri-*

proprium; 3. *Schem hamphoraseb* nomen explicatum aut separatum; vel idè quod ipsam essentiam divinam explicet, vel quod soli Deo causæ primæ & enti entium competens ab omnibus falsorum Deorum nominibus sit separatum: 4. *Schem haetzem vesechem bahbavaja* nomen substantiæ vel existentiae; item *Schem Schahu etzem* nomen quod est substantia, item *Schem bammore atzmotav* nomen docens substantias ejus 5. *Schem rabba* nomen magnum; item *hasschem* illud nomen, per Synchdochen generis pro Specie, qui titulus desumptus est ex Lev. 24. 11. 6. *Schem ben arba Othiotb* nomen filius quatuor literarum vel concisè *Schem Schel arba Othiotb* per excellentiam quod 4. literis constet & solius Dei nomen proprium sit in S. Scriptura ubiq; occurrens; aliàs etiam *Echieb* quatuor constat literis & est quoq; essentielle propriumq; nomen Dei non tamen alibi sic usitatum occurrit quam Exod. 3. TH.V.

Sed prima hujus nominis reverentia (dicit Clarissimus Buxtorfius loc. c.) apud Judeos ut omnia, fere in superstitionem abijs, plebi sub pœna mortis ejus pronuntiatio vetita fuit: summi sacerdotes illud in templo Hierosolymitano non alibi & semel duntaxat in anno in solenni illa benedictione populi Nũ. 6. 24. 25.

festis propitiationis pronuntiarunt. Hinc in Codice Sanhedrin fol. 90. Cap. 14. dicitur; Quicumq; profert nomen quatuor literarum per scripturam suam non est ipsi pars in futuro seculo. Imo Tragicam hujus rei historiam profert Buxtorfius l. C. è Codice abhoda fara Cap. 1. Fol. 18. Abduxerunt Rabbi Chaninam filium Teradion, dicentes ipsi: quâ ratione sic egisti in lege? respondit ipsis: sicut præcepit me Jehovah Deus meus egi. Quo audito protinus ipsum ad combustionem, uxorem ejus ad necem, filiam ad lupanar damnarunt. Ipsum ad combustionem propterea quod protulerat nomen tetragrammaton per literas suas. Et ut nihil efficacius regit multitudinem quam superstitio (uti verissimè loquitur Q. Curtius) sic eadem circa hanc rem sese facile dilatavit indiesq; aucta est, adeo ut ne quidem nomen Jehovah per literas suas scribere Judæi ausi fuerint sed pro eo in asserib9 & parietib9 suis scripserunt Jod Daleth Vav daletb vel ut Drusio placet de Elohim p. 44. Jod b9 Vav Daleth alterutro b9 in daletb migrante; sicuti & nomen Elohim ex merâ superstitione scripserunt Elokim Elodim quâ de re videatur dissertatio Præclariss. Dni M. Davidis SundProf. hujus Athenæj Celeb: Promotoris & Fautoris mei

mei honoratissimi de pluralitate in *bara Elohim* pag. 8. Cæterum quo tempore pronuntiatio *ŷ Iehovah* per suas consonantes & vocales in sermone vulgari prohibita fuit, difficile est definire tacentibus hæc de re historiis rerum Judaicarum: Clariss. Leusden in Philologo Ebræo pag. 346. dicit; *verosimile est sub templo secundo pronuntiationem nominis Iehovah fuisse prohibitam, ut ut sit saltem Iudæi à longo tempore fortasse à temporibus Christi vel etiam ante Christum à pronuntiatione nominis Iehovah abstinuerunt,*

THESIS. VI.

Postquam superstitio cum prohibitione. de nomine *Iehovah* non pronunciando secundum scripturam suam, penes gentem superstitionibus deditam invaluerat, factum est, ut illi qui nomen *Iehovah* pronunciare noverant non ausi fuerint, & illi quibus progressu temporis genuina hujus nominis pronuntiatio incerta imò ignota facta est, in eandem inquirere neq; ausi fuerint. Hinc demum Doctores Judæorum docuisse videntur propria puncta *ŷ Iehovah* esse perdita & hodierna mutuatitia *ŷ Adonai* legiq; debere per *Adonai*; cui doctrinæ forte occasionem dedit quod antiquiores Judæj dixerunt nomen *Iehovah*

vah esse ineffabile, sive, ut Græci locuti sunt, ἀρρητον, ἀνεκφώνητον ἀνεκφραστον &c. quod illi primario de significatione nominis *Iehovah* sive de rebus per id indigitatis, utpote quod ipsam Dei essentiam ineffabilem & incomprehensibilem exprimit, hi recentiores vero de nomine hoc nudè & in se spectato intellexerunt. Sic namq; Doct. Calovius in Bibliis Illustratis ad Exodi Cap. 3, v. 15. loquitur; *Falsum est quod nugantur Iudei quoq; hic innuit Grotius, nomen illud (Iehovah) ἀνεκφραστον esse, nec nisi à sacerdotibus tantum in solenni benedictione Num. 6. die expiationis, proferri debuisse; quæ superstitio Iudeorum recentiorum orta videtur, è veterum pia de nomine Dei sententia quod illud quâ rem significatam, quia incomprehensibilem Dei essentiam exprimit, vere sit ἀνεκφραστον.*

Nec difficile erat Rabbiniis hanc sententiam quibusvis inferioris sortis, vulgarisq; eruditionis hominibus persuadere nam *Koll dibhrehem dibbrej Elohim Hhaim* omnia verba eorum verba erant viventis Dei: pœnes vulgum judaic. propagationi quoq; hujus sententiæ non parum conduxit excogitatus à Rabbiniis mos asservandi volumina sacrorum librorum non punctata, ne scilicet vulgus ultra id quod docue-

docuerunt Rabbini in ullâ re quicquam sciret edictum est ab ijs; *Sepher Hattora bammenukadb pasul*, liber legis punctatus prophanus, ut hâc ratione lex Dei præter *derech happeschat*, sensum literalem, *Schibhim panim*, Septuaginta facies, seu modos interpretationum susciperet. Quod astutum satis Rabbiorum consilium ingenue prodidit R. Bechai ad Num. 11. 5. *Hâc de causa jussi sumus non punctare librum legis quia non nisi uincum vox punctata admittit sensum, voce vero non punctatâ potest homo intelligere & invenire multos eosq; eximios & admirandos sensus.* Hæc inquam res non parum auxit opinionem de peregrinis punctis *Ꝛ̃ Jehovah*, nam cum tota punctatio biblica suspectæ argueretur authoritatis, facile etiam de punctis *Ꝛ̃ Jehovah* sequentium temporum hominibus dubitatio suboriri potuit. Hanc sententiam patres quidam linguæ Sanctæ ignari cum viderent eandem penes omnes ludæos invaluisse, retinuerunt; quorum auctoritas insignem doctorum virorum catervam in eadem castra seduxit; donec Christiani studium linguæ Hebrææ, quod diu in obscuro oblivionis abyssu latitaverat, inde revocare & recolere inciperent demum lectio *Jehovah* per suas consonantis & vocales antiqua, genuina & mosaica confirmata est. SE.

SECTIO SECUNDA

Genuinam nominis JEHOVAH Lectio-
nem quâ Θεῶν confirmans.

PRONUNCIATIONEM vocis *Iehovah* per illas
consonantes & vocales quibus in S. Bibl. notata
est, esse genuinam antiquam & Mosaicam ejus
lectionē, jam modo asserui; in medium itaq, jam
proferendæ sunt rationes quæ hanc sententi-
am non obscure probabunt; & sicuti illi qui
nomen *Iehovah* per *Adonai* legendum esse
contendunt, vel negant τὸ δυνατὸν scilicet id
posse efferri ob carentiam priorum pun-
ctorum, vel τὸ θεμιτὸν scilicet id debere ef-
ferri, ut sic dematur omnis occasio sanctissi-
mum hocce Dei nomen in vulgari sermone
prophanandi; sic in contrarium & τὸ posse
& τὸ debere sequentibus rationibus promiscuè
adducendis, probare conabor.

Prima ratio est quod omnis vox Hebræa legatur
sicuti scribitur, ita argumentari licet; Omnis
vox Hebraica constans consonantibus & voca-
libus (quâ tumvis ἀνωμάλως) legi potest ac de-
bet uti scribitur; *Iehovah* est vox Hebraica
constans consonantibus & vocalibus. E. Je-
hovah

hovah legi potest ac debet uti scribitur.
 Major sequentibus probanda est; Ubi primo
 Omnem vocem Hebraicam consonantibus &
 vocalibus notatam legi posse, ad morem
 hodiernum, sicuti scribitur, nemo ne-
 gabit, qui modo Syllabas Ebraicas colli-
 gere potest: perinde etiam Hebræis est siue
 vox constet literis mobilibus siue mere qui-
 escentibus, hæ in linguâ Hebr. nullam pari-
 unt in voce aliqua offerenda difficultatem; se-
 cus ac Græcis in more positum est qui aspi-
 ratione in medio vocis quam litera he requi-
 rit imo valore literæ *Vav* carent ut postea vi-
 debimus: nec huc usq; è. s. bibliis potuit pro-
 ferri exemplum ubi vox aliqua etiam quæ irre-
 regulares habet vocales rite non pronuntiari pos-
 sit secundum scripturam ejus. At Secundo omnē
 vocē Hebraicam debere legi uti scribitur, nega-
 bunt fortassis Rabbini obtendentes morem fuisse
 Sacrorum Scriptorum, veram lectionem non-
 nunquā occultare in punctis *τὼ Chethibb* siue
 voci in textu scriptæ adjectis; sic namq; di-
 cit R. Arcuvolti; *Chi derech Chitbe hakko-
 desch lehafer hakkeri binkudot hacbethibb*
 nam consuetudo sacrarum scripturarum est
 abscondere lectionem in punctis voci scriptæ
 adjectis; & hunc morem aliter Scribendi vo-
 ces in textu & aliter legendi, ab ipso Mose esse
 profectum

profectum, illumq; hunc modum docendi accepisse in monte Sinaj; propterea etiam hanc consuetudinem appellarunt Rabbini, *hallacha lemosche misnai* traditionem Moſis de monte Sinaj: & in præcipuum hujus rei argumentum produci ſolent voces illæ decem in ſ. textu Hebr. quæ vulgo obſcenæ dicuntur, pro quibus legi volunt honeſtiores voces in marginæ notatæ, quarum etiam puncta voci textuali adjecta ſunt; in quam ſententiam (quod non diſſimulo) viri *עֲבָרִיכוֹתָי* nempe Clarif. Buxtorſius in tract. de punctis parte 1. c. 12. & 14. & Clariff. Vaſmuthus in Vindicijs Hebr. pag. 127. inclinant. Verum pace tantorum virorum dico illam ſententiam non adhuc probatam eſſe neq; firmis raiionibus probari poſſe, ſcilicet ſacrorum ſcriptorum intentionem fuiſſe, aliquam vocem aliter eſſe legendam quam ut ſonant uniuſcujuſque voeis conſonæ & vocales in textu expreſſæ; & perinde eſt quicquid hac in re dicant nugivenduli ludæi ſuperſtitionem ſuam ejuſmodi commentis roborare ſpargereq; volentes. Quod attinet ad voces illas obſcœnas dictas earumq; loco ſubſtitutas in margine honeſtiores; tum maxime probabilem exiſtimo eorum eſſe ſententiam qui dicunt voces illas textuales nihil obſcœni in ſe continere & inten-

tentionem Sacrorum scriptorum nunquam
 fuisse quod aliter tum legerentur quam in te-
 xtu scribuntur; imo voces, hasce textuales
 usq; ad Esdram & tempore aliquo post illum,
 lectas primariò fuisse in Ecclesià Judaica sic
 uti in textu scriptæ sunt: ille vero spiritu pro-
 phetico ductus, cum consociis suis, *Anshe*
Cheneser Haggedola, seu viris Synagogæ ma-
 gnæ, sexcentis circiter annis ante nativita-
 tem Christi, alias voces loco harum textuali-
 um margini adnotasse videtur; non eum in
 finem, ut voces textuales per *Keri*, seu notam
 marginalem corrigerentur; au tut voces tex-
 tuales ob minus honestam suam significatio-
 nem non possint uti scribuntur legi: nam
 talis intentio cum pietate Esdræ minus con-
 venire videtur; quasi vero ille tantis donis
 instructus, omnis honestatis sanctitatisq; fon-
 tem Spiritum S. ullius vocis obscenæ autho-
 rem statuisset; sed potius alias ob causas notas
 hasce marginales adscripsit Esdra, vel scilicet
 ut lectores de authenticà divina vocum textua-
 lium etiam in irregularib9 admonerentur; vel
 ut nemo putaret voces hasce sua nativa signifi-
 catione primæ suæ originis temporis, aliquid
 obscœni in se continuisse, ut ut vel tum tem-
 poris ex falsa opinione hominum talis harum
 vocū in communi sermone ortus usus fuisset;

vel ut notæ hæ marginales parvæ essent vocum textualium expositiones, quas tamen aliter Rabbini posteriores apprehenderunt. Interim non ignoro Clariss. Leusden in Philologo Hebræo dissert. 23. pag. 235. aliosq; passim, voces has marginales posterioribus quibusdam Masorethis adscribere; sed iisdem rectè occurrit Clar. Pfeiferus in Criticâ S. Cap. 6, de *Masora* pag. 276. hisce verbis; *Posterioribus Masorethæ tale quid ordinandi, vocalibusq; ab Esra additis expunctis, alias literis sacri Codicis substernendi sibi vix licentiam sumsisse videntur.* Et præterea constat insignis antiquitas notarum harum marginalium inde, quod harum mentio fit in Talmude ipsis Masorethis Tyberiensibus antiquiore (etenim si dictis R. Eliæ Levitæ in *Masoreth hammasoreth* fidem adhibemus, totum Talmud erat absolutum Anno mundi 3989. anno 436 post vastationem Templi secundi, i.e. Anno Christi 506, nam vastatio hæc fere incidit in Annum Christi 70; & post hoc tempus demum vixere Masorethæ Tyberienses. Videat. R. Eliæ testimonium allegatum in Tiberiade Buxtorffii pag. 11) sic enim in Codice Talmudico *Megilla* Cap. 3. extat; *Coll hammikraot bakketubhim bechora legannai kerin othan leschebbat* i. e. omnes voces scriptæ in lege obice-

obscœne legunt eas ad laudem: & specialiter in Talmude dicitur de *Apole 1. Sain. 6. 4.* Quod hæc vox sit earū quæ honestatis causâ mutatae sunt. Sed & Paraphrasten Chaldaëum, qui ante Christum vixisse dicitur, in sua paraphrasi retinuisse videmus *כְּכֶרֶס* sive notam marginalem suo tempore jam exstantem *Esaia 36: 13. me-me yaglehem.* Dices fortassis, si *Eidra* vocibus hisce textualibus substituit puncta aliarum vocum, utiq; voluit, ut loco vocum harum textualium legerentur voces illæ è quibus hæc puncta erant desumpta, quarum etiam erant propria: & procul dubio sic etiam cum *Jehovah* fecit eidem substituendo puncta nunc *יְהוָה Adonai* nunc *יְהוָה Elohim.* Sed Respondetur; puncta irregularia vocibus textualibus subiecta sunt, non ut aliter legerentur quam scribuntur, sed vel ob probabiles antea allatas causas vel nobis ignotas: & eo ipso quo à viris Θεωπεύσεις adiecta sunt puncta, eo quoq; momento ejusdem vocis cui adiecta sunt propria facta sunt, sive sint puncta irregularia sive regularia; quæ & cum illis consonantibus cum quibus conjuncta sunt & vocem constituunt & non aliter proferri debent: quare? quia in omnis vocis pronunciatione a qua est habenda ratio consonantium ac vocalium.

Non probatum est adhuc Efram mutasse puncta sub nomine *Jehovah*, nec ulla talis mutationis causa, nec indicium in S. Textu compareret; & si maxime probaretur nunquã autem probari potest, illum id eã intentione fecisse, ut *Iehovah* nomen Solius Dei proprium, & memoriale ejus à generatione in generationem quod & narrari debet in omni terrâ Ex. 9. 16. aliter pronuntiari voluerit quam uti scriptum, & à Deo ipso & Sanctis Dei hominibus prolatum est; num vero simile est virum tanta illuminatione Spiritus Sancti condecoratum, superstitionibus & ineptiis hisce posteriorum Rabbinulorum fuisse deditum? manet itaque intentionem Sacrorum Scriptorum nunquam fuisse ut vox aliqua aliter pronuntiaretur quam secundum unius cujusq; vocis consonans & vocales in textu scriptas, imo omnem vocem Hebraicam posse & debere legi sicuti scribitur.

THES. II.

Altera ratio pro genuina pronuntiatione nominis *Iehovah* per ejus consonantes & vocales peti potest à nominibus proprijs compositis ex Syllaba *Jebo* parte 78 *Iehovah*, hunc in modum; Si pro *Iehovah* legendum sit *Adonai*, etiam in nominibus proprijs, compositis ex *Iehovah* & alio aliquo verbo, pro *Jebo* le-

gendum est *Ado* e. g. pro *Iehonatan*, *Iehoschaphat*, *Iebojakim*, *Adonatan*, *Adoschapbat*, *Adojakim*; Sed falsum est consequens: nemo enim sic legit hæc nomina propria, E. & antecedens. Connexio Majoris probatur inde, quod Syllaba *Ieho* in hisce nominibus, sit pars nominis *Iehovah* & possit debeatq; efferri eodem sono, quando cum aliis nominibus componitur, quo effertur in voce *Iehovah*, ex toto enim homogeneo de parte solemus judicare: Syllabam autē *Ieho* cum nominibus ejusmodi compositam, esse partem 78 *Iehovah* probo

I. Ex defectu probationis contrariae; nullo enim modo vel probabili saltem ratione *étu. por* Syllabæ istius *jeho* invenire aliunde possumus: Nam quatuor sunt in Etymologiâ hæc investiganda sententiarum divortia. Primum, contendit derivari talia nomina è futuro *hiphil*, litera characteristica conjugationis *he* rentà una cum characteristica litera futuri *jod* e. g. *jehoschia* à radice inusitata *jascha* Salva: vit in 3 persona futuri in *Hipbil* regulariter quidem esset *joschia* scilicet, lit. characteristica futuri *Iod* excluderet characteristicam lit. Conjugationis *he*, juxta regulam Grammaticorum; *litera characteristica temporis excludit*

characteristicam conjugationis ; Sed heic irregulariter retinetur etiam *characteristica Conjugationis be, jod* servili cum *Sihva* extraordinarie in *Hiphil* punctato ; unde est *Iehoschia*. Sed hæc etymologia Syllabæ *jeho* neutiquam est verosimilis ; nam præterquam quod sit irregularis, cum lit. charact. temporis excludat *Hebræis ordin. semper characteristicam Conjugationis*, ac proinde tot nomina ab eo, quod insolens & prorsus irregulare est suam habere originem minus credibile erit : Imo hæc etymologia Syllabæ *Ieho* in nominibus istis proprijs possibilis aliqua ratione est tantum in verbis quiescentibus *pe jod*, at plane impossibilis in aliis verbis vel perfectis vel deficientibus aut quiescentibus media vel ultima radicali, qualia sunt *Schaphat*, *nathan* & *Kum*; faciemus interim periculum ; *Schaphat* in 3. personâ futuri *Hiphil* habet *jashphit* & retentâ *be* literâ charact. Conjugationis, *Jehashphit* ; (non *Jehoschaphat*) *Natan* in 3. tia pers. futuri *hiphil* habet *Iattjn*, & retentâ lit. *be*, *jebattin* & non *jehonatan*; *Kum* in 3. tia persona futuri *hiph.* facit *jakim* & retenta lit. *be*, *jehakim* non *jehojakim*; unde itaq; in nominibus illis *jehoschaphat*, *jehonathan*, *jehojakim* illud *Vau Colem*, unde duo *Kametz*?
 ad Spe-

ad Specialissimas anomalias fugere non est
 tutum quando analogia prostat. *Secunda* sen-
 tentia eorum est, qui dicunt *שְׁטוּמִין* Syllabæ
jeho non aliunde quærendum esse quam è li-
 tera *jod*, multa nomina propria formante &
 litera *he* euphoniæ causâ inserta, uti in no-
 mine *Abraham* Gen. 17. 5. & ita hanc rem sese
 habere, probare volunt è nomine proprio
Joseph quod sic semper scriptum occurrit, at
 in Psalmo 81. 6. exstat *Iehoseph*, idq; (ut pu-
 tant) euphoniæ causâ. Sed neq; hæc etymo-
 logia Syllabæ *Ieho* probabilis est; ut ut enim
 constet, literam *jod* multa nomina propria a-
 pud Hebræos formare, litera tamen *he* nudæ
 euphoniæ causâ vix nominibus propriis uspi-
 am inferitur: quod vero attinet nomen *A-*
braham, ibi non euphoniæ sed emphaseos cau-
 sâ literam *he* inseruit Deus, nimirum ad de-
 notandam multitudinem progeniei Abrahamæ;
 nam desumpta est illa lit. *he* è voce *hamon* i. e.
 multitudo, quæ vox circa illam *הַמִּן הַגּוֹיִם*
 exprimitur; *velojikkare odh ech Schimca Abb-*
ram, *vehajah Schimca Abraham*, *Chi Abh-*
hamon goym nethatticha, Et non vocabitur no-
 men tuum amplius Abram, sed erit nomen
 tuum Abraham quia patrem multitudinis gen-
 tium constitui te, Hinc Cl. Leusden in Phi-
 lolog. Hebr. pag. 341. dicit; *Nominibus pro-*
prijs non

*prijs non communiter solet inferi litera he. Unicum quidem exemplum occurrit in Abrahamo ubi Deus ob specialem causam lit. he interposuit, sed in alijs nominibus hoc non solet observari quia est contra genium lingue Hebrae. Conf. Dubia vexata Ch. Pheiferi Centuria I. locus 43. Quod ad nomen Jehoseph pro Ioseph attinet; ibi he euphoniae causa non interpositum est, siquidem hanc in formâ semel tantum & irregulariter occurrit; potius Iehoseph est irregulare derivatum ex verbo quiescentium *pe jod, jasaph*, retinens præter morem lit. characteristicam Conjugat. hiphil, ordinariè à *jod* præformativâ lit. futuri excludendam. vid. Clav. Heb. Leusdenii in hunc locum p. 436. Tertia sententia de etymologia Syllabæ *Ieho* est Ludovici Capelli dicentis, eandem esse ex nomine Dei *jah* & literâ *Vau* copulativâ; sed ejus sententiæ falsitatem prodit inconvenientia punctuationis sub *jah* & *Jeho*, sub *jod* in *jah* est Kametz, at in *jeho* Schva simplex; neq; *Vau* Copulativum unquam cum *Colem* occurrit. Quarta sententia est eorum qui dicunt Syllabam *jeho* in nominibus illis propriis esse partem τῆς *Jehova* quæ verissima etiam est & probatur.*

II. Inde quod nomina illa eadē propria pro *Ieho* sepe habeant aliud nomen Dei *EL* sibi annexū ut *Elia*.

Eliakim 4. Reg. 23:34. *Elnatan*, 1. Paral, 20, 5. *Elhbanan* 2. Sam. 21. 19. *Vaijach Elhhanan ben origim bechlahhim* (ubi Vulgata versio habet; *Adeodatus filius saltus polymitarum*; & quidem id satis ineptè, nam nomina propria semper debent retineri in versionibus qualia leguntur in fonte aliàs nulla historiarum cognitio esse posset) Sed obijciunt nonnulli *Ieho* non esse partem *ŷ Ichovah*, quia indecorum est nomina Dei cum nominibus creaturarum componere: verum, non est indecorum, nam exempla hujus rei evidentissima frequenter satis in scripturâ S. occurrunt, e. g. ex *Jah* composita sunt nomina *Iechezchiah*, *Hhananiah* quia occurrunt etiam cum *El*, *Iechezechiel*, *Hhananiel*; quod autem in hisce nominibus pro *Iah* etiam sit *Iahu*, sciendum est *Iah* quidem esse nomen Dei sed *Vau Schurek* esse servile, formareq; multa nomina propria apud Hebræos, non aliter ac terminatio *us* in lingvâ latinâ, ut *Nicolaus*, *Iacobus*; nec officit quod *be* in *Iab* destituatur puncto *mapik*, quia nomina in compositione sæpe aliqualem subeunt mutationem. Et quis dubitabit *Iah* in *Iedidiah* 2. Sam. 22. 25. esse nomen Dei *Iah*, sic enim vocatus est ille filius Salomonis, quia *Iehovah abebho* *Iehovah* dilexit eum: & ἑτομον Syllabæ *El* in *Ismael* expressum vide Gen.

Gen. 32. 28. & *Schemuel* 1. Sam. 1. 20. Hinc Celeberr. Hackspanius in Sylloge pag. 134 ait; Vix quicquā magis Solenne erat Judæis ante captivitatem quam ut ex nominibus Divinis *Jehovah*, *El*, *Lah*, aliis junctis nomina formarēt filiorum propria.

THESIS III.

Tertia ratio pro lectione 78 *Jehovah* secundum scripturam ejus est; quod ab ipso Deo & Sanctis Dei hominibus sic prolatum sit, unde Ita ratiocinari fas est; si Deus nomen *Jehovah* prout sonant ejus literæ & vocales pronunciavit, sicq; ab aliis pronunciari jussit, quod & à Sanctis Dei hominibus factum est; utiq; pronunciatio nominis *Jehovah* secundum ejus consonantes & vocales est vera & genuina; Sed verum prius E. post. Minor patebit I. Quod Deus ipse hanc pronunciationem usus sit, constat ex Exodi Cap. 3. 15. Ubi Deus de nomine suo à Mose interrogatus dicit illud esse *Jehovah*; *Seh* (h.e. *Jehovah*) *Schemi leolam veseh sichri ledhor dor*; hoc est nomen meum in æternum, & memoriale meum à generatione in generationem: ubi neminem Sanæ mentis dicturum existimo Deum, nomen *Jehovah* per *Adonai* pronunciasse: nam, qui quæso vero simile est, Deum omnis veritatis auctorem dixisse, *Adonai* est nomen meum
in ater-

in æternum &c. & subintellexisse *Iehovah* nomen suum essentiale? illud enim, scilicet *Adonai*, tantum appellativum Dei nomen est, & ubivis in S. scripturâ etiam hominibus tribuitur: Sed tale nomen Deus heic protulit quod ab *havah* vel *hajah* descendit, quia hanc expositionem prolati nominis præmisit Deus, quando dixit; *Ehieh ascher ehieh*, ero qui ero; quæ expositio nullatenus cum *Adonai* sed cum *Iehovah* convenit. Idem ex multis aliis scripturæ locis, imprimis iis, ubi scopus Dei est vindicare hocce nomen sibi soli, probari potest; sed in re minime dubiâ non est quod hæream. 2. Deum O. M. voluisse & mandasse ut nomen *Iehovah* ab aliis pronuntiaretur constat ex Deut. 6. 13. Ubi dicit Deus; *Jehovah Deum tuum timebis & illi soli servies, per nomen illius jurabis.* Ubi Deus juramenta legitima scilicet & solennia ob gloriam Dei vel salutem proximi aut æquitatis conservationem ritè suscepta, per nomen suum sanctissimum *Iehovah* fieri mandat, & is qui solus est καρδιουργός, omniscius, summa veritas & justitia, sibi soli hunc honorem vindicat postulatq; & id jure: nam juramenta (dicit Doctiss; Vossius in Instit. Orat. pag. 350) sunt provocationes ad Dei omniscientiam justitiam & omnipotentiam, inde si juret quis per Deum alienum is insigni

in signi sacrilegio tantum honorem transfert ad alium. Sed hinc ita inferendū: super nomen suum Iehovah jurare iussit Deus, utiq; illud etiam ab aliis efferri mandavit, aliās enim per illud jurare non potes. Idem patet ex Exodi 9. 16. Ubi dicit Deus; *Verumtamen propterea feci ut testares, ut ostendam in te virtutem meam, & ut enarretur nomen meum in omni terra.* Quodnam nomen? id scilicet quod paulo ante v. 13. exprimitur, *Iehovah* Deus Hebræorum. 3. Nec ullum potest esse dubium, sanctos Dei homines, nomen *Iehovah* secundum scripturam ejus pronunciaſſe; ſufficiat ex multis unum vel alterum adduxiſſe exemplum; de Moſe & Aharone res eſt plana, nam dixerunt Pharaoni; *ita ait Iehovah Deus Iſraelis &c.* Exodi 5. 1. ubi minime verosimile eſt eos coram Pharaone aut Iſraelitis aliter hoc nomen protuliſſe, ac à Deo ipſo enunciari mandatum fuit, de cujus etymologia & ſignificatione etiam informandi erant Iſraelitæ. Neq; obſcurum eſt de Davide qui Pſal. 22. 23. in perſonā filii Dei dicit; *narrabo nomen tuum fratribus meis.* Aſt quodnam Dei nomen? etiam illud ſcilicet de quo ei ſermo eſt, quod & in verbis præcedentibus v. 20. & in proximè ſequentibus v. 24. exprimi-

primatur nempe *Jehovah*: & quod notabile est à versu 11. ad versum 31. nullum aliud memoratur nomen Dei præter *Jehovah*, quod frequenter in hisce versibus & in toto psalmo repetitur.

THESIS.IV.

Quarta ratio lectionem *Jehovah* confirmans est; quod lectio $\tau\tilde{\gamma}$ *iehovah* secundum scripturam ejus, temporibus antiquis scilicet post-Mosaicis apud judæos in communi usu fuerat; si formam syllogisticam mavis, talis esto; Quæ lectio apud judæos veteres in communi usu erat, ea est genuina & Mosai-
ca; lectio $\gamma\tilde{\gamma}$ *Jehovah* per ejus consonantes & vocales talis est E. Maior non opus habet operosa probatione, quia in eo conveniunt omnes fere Christiani, imo & multi Judæi pronuntiarionem nominis *Jehovah* temporibus post Moysen à Iudæorum Doctoribus metu prophanationis ejusdem, à vulgari sermone fuisse exemptam prohibitamq; quod si ita sit, utiq; ea lectio quæ prohibitionem illam præcessit & unicuiq; communis erat, est Mosai-
& genuina. Testimonia hanc in rem Christianorum ubique habemos obvia, idcirco illam prætereo, vide tamen estimon. Scrutatoris illius rerum judaicarum acutissimi **Clar. Buxtorfii** in Sect. I. allegatum; unum vel alterum

alterum Iudæorum testimonium adferre iu-
 det institutum. In codice talmudico *Masse-*
chet Kidduschim Cap. 4. fol. 71. sequentia ex-
 stant; Tradiderunt Magistri nostri, quod prin-
 cipio, nomen filium 12 literarum (i. e. leho-
 wah) tradiderint cuilibet homini: cum autem
 multiplicarentur homines perfricta frontis
 tradiderunt illud tantum verecundioribus &
 modestioribus ex genere sacerdotali, & hi ce-
 lerrimè & precipitanter efferebant illud, dum
 fratres ipsorum sacerdotes nomen quatuor li-
 terarum in solenni illa benedictione modula-
 rentur. Eo etiam tendit R. Moses Maimo-
 nides in *Mora Nevochim* Cap. 61. Ubi dicit;
Summa rei hac est, magnitudo huius nomi-
nis & cautio ne quis illud legat hinc est, quod
significet Dei exaltandi substantiam seu es-
sentiam, & quidem ita significet ut nulla crea-
tura communicet eum eo in istâ significa-
tione.

Minor, nimirum quod pronuntiatio no-
 minis Iehovah secundum eius consonantes &
 vocales apud Iudæos veteres communis fue-
 rat probarur. I. Inde quod eadem pronun-
 ciatio 78 lehovah quæ antea communis fuerat,
 post prohibitionem eius, in solo sanctuario
 Templo scilicet Ierosolymitano remansit, re-
 tinebaturq; in solenni illa benedictione popu-
 li num,

si Num. 6: at ibi per suas consonantes & vocales prolatum est nomē *lehovah* à summo Pontifice; nec verosimile est judæos in sollemnissimo illo religiosissimoque actu, hoc nomen aliter pronunciari voluisse, quam secundum eam lectionem, quam verā & Mosaicam esse crediderunt: illud vero ē scriptis Rabbīnōrū tam recentiorū quā antiquissimōrū non obscure constat, nomen *lehovah* in publicā illa liturgia secundum scripturam suam fuisse pronunciatum: Cl. Buxtorfius Lex. Hebr. Cald. ad vocem *Iehovah* allegat ē Codice Talmud. *Sotah* Cap. 7. fol. 37. sequentia verba; *Benedictio Sacerdotum* (Num. 6. 25) quomodo sit? in provincia (i. e. extra urbem Jerusalem) dicitur triplici benedictione, sed in sanctuario (i. e. Templo Hierosolymitano) unicā tantum: in Sanctuario pronuntiat sacerdos NB. nomen tetragrammaton uti scribitur; in provincia per cognomen eius. Et in Codice. *Tamid*. Cap. ultimo; Sic benedicitote filiis Israelis Num. 6. ane per *Schem hamphorasch* i. e. *Schem Hammeiuhhad* nomen proprium & essentiale sive ipsum tetragrammaton, an per *Chianui* cognomen eius: respondetur Textus id docere ubi dicit: & ponent nomen meum super filios Israelis Num. 6. 24, nomen meum id est *Schem hammeiuhhad* li nomen proprium meū.

Qua

Quà vero devotione audita fuit hæc pronuntiatio nominis Iehovah, docent Talmudistæ in in Babyl. Ioma folio 66. 1. *Sacerdotes autem populusq; in atrio stantes cum audirent Schem hamphorasch nomen Iehovah Syllabis suis prolatum, adorantes pronèq; in faciem prostrati dixerunt; Baruch Schem Chebhod malcuto leolam veedh; benedictum sit nomen gloria regni eius in secula seculorum. Et hic mos benedicendi in Sanctuario per Schem hamphorasch mansit usq; ad mortem Simeonis iusti, uti videre licet in Codice Ioma Cap. 4. ubi dicitur; Ex quo mortuus est Simeon iustus destiterunt fratres sacerdotes benedicere Basch schem, per nomen illud. i. e. Iehovah. Id etiam perspicuis verbis confirmat R. Moses Maimonides in Hileh. Birchas Cohanim Cap. 14: Ex quo mortuus est Schimeon hatzaddich Simeon iustus cessarunt sacerdotes benedicere cum Schem hamphorasch etiam in sanctuario ut nemo illud disceret nisi dignus & idoneus. Hic Simeon Iustus minime confundendus est cum Simeone illo qui Luc. II. 25. memoratur, nam hic fuit Affessor Consilli magni & extraordin. ab Esrà convocati uti R. Gedalia Aben Iechia in Schalschelet Hakk. pag. 22: Simeon Iustus fuit mischjare ansche Cheneset haggedola ex residuis virorum Synagoge magnæ*

magna, atq; relicta est penes illum lex oralis ab omni ista Synagogâ anno 3400 orbis conditiis. Functus est pontificatu maximo 40 annis. Sunt etiam qui dicunt quod vocatus quoq; fuerat Iddo. Et hunc Simeonem justum vixisse tempore Alexandri Magni constat ex Babil. joma fol. 69. 1. Orarunt Cuthæi Alexandrum Magnum ut destrueret templum (Hierosolymitanum) venerant quidam atque rem patefecerunt Simeoni Iusto. Quid ergo ille? Induit vestes pontificias & velavit se velamine pontificio, & processerunt ipse primatesq; Israel manibus tenentes faces. Processerunt illi hinc, atque isti illinc, per totam noctem, usq; dum prodiret aurora; dixit (Alexander) suis, quinam isti? Iudei, inquirunt, qui in te rebellarunt. Cum perventum esset ad antipatrida ortus est sol, & ab his occursum est: cum videret Alexander Simeonem Iustum, descendens à curru adoravit eum. Quæ omnia aptimè conveniunt cum relatione Iosephi antiqui. Iudaic. lib. 2. cap. ult. de Pontifice Iadduâ, Alexandro Mag. obviam eunte. Conf. Clar. Buxtorfius in Tiberiade Cap. 10. pag. 92. & Doctor Ligtfotus in Centuriâ Chorographica Mathæo præmissâ cap. 58. pag. 110.

Minor probatur 2. Ex reliquiis nominis *Jehovah* in aliis Lingvis, hinc enim ita infer-

re licet; si prolatio nominis *Jehovah* secundum scripturam suam, apud gentes permultas longeque diffusas, temporibus antiquis usitata & celebris fuerat; sequitur eandem pronunciationem τῷ *Jehovah* apud Israelitas, aliquando in communi usu fuisse; sed verum est prius E. post. Maioris connexio inde patet; quia aliundē non potuerunt gentes hanc pronunciationem nominis *Iehovah* habere, nisi ab Israelitis, quibus unice concedita erant oracula Dei; neque verosimile est, hanc pronunciationem, apud tot gentes antiquissimorum temporum solemnem, post illud demum tempus, quo apud Judæos, gentem ad superstitionem usque pertinacem prohibita, & tantis involucris tenebrisque circumscripta est, tam clarè innotuisse. Minorem in sequentibus non obscure probabo, nimirum reliquias, τῷ *Jehovah* clarissimas inveniri in lingua Græcā scilicet Ἰάω, ἰάω, ἰέω, in latinā *Iovis* (in casu obliq.) in Samaritanā Ἰάβε. 1. Græcorum Ἰάω esse vocem ab Hebræis oriundam, & ipsius Dei Hebræorum nomen, clarissimis verbis nos docet antiquissimus ille scriptor Græcus *Diodorus Siculus*, qui paulo ante ἐσθλαρώσιν Christi, temporibus ulii Cæsaris & Augusti vixisse perhibetur; is
in Bi-

in Bibliothecâ Histor. lib. 7. part. 2. p. m. 59. Ubi loquitur de legumlatoribus antiquis, qui simularunt se Deorum munere acceptas leges popularibus suis constituisse, hæc verba subjicit; Παρὰ δὲ τοῖς Ἰσραήλοις Μωσὴν τὸν Ἰάω ἐπικαλούμενον θεὸν προσποιήσασθαι τὰς νόμους αὐτῷ δίδόναι; apud Iudeos Mosen finxisse Deum illum, qui Ἰάω cognominatur, leges ipsi tradidisse. Idipsum quoq; colligere licet è testimonio (quamvis obscuriori) Oraculi *Apollinis Clarij* quod exstat apud *Macrobiū*, *Saturnalium* lib. 1. Cap. 18. Ubi Oraculum consultum quisnam Deorum habendus sit qui vocatur Ἰάω, ita respondisse perhibetur; Φεράζεις τὸν πάντων θεὸν ἔμμεν Ἰάω Cunctorum summus Divorum habeatur Ἰάω. Hic ipse dæmon fateri necessum habet, Ἰάω summum esse Deum idq; verissimè, nam Deus Israelis est solus Deus, κυριότατος κυριότητων μόνος δυνάστης καὶ παντοκράτωρ 1. Tim. 6. 15. Apoc. 1. 8.; at simul πολυθεΐαν affirmare astutissimus nugator, & in sequentibus τὸν Ἰάω cum detestandis gentium idolis commiscere studet, idq; ideo ne vel minima scintilla veræ lucis in nomine Ἰάω quamvis cognito emicaret, sed omnia cimmeriis involve-

rentur tenebris. 2. 'Ιέυο Græcorum, esse nomen Dei Israelis constat evidenter ex Porphyrio memorato apud Eusebium præpar. Evang. lib. 1. Cap. 5. Qui Porphyrius de rebus judaicis differens, libro adversus Christianos quarto (erat enim infensus Christianorum hostis) commemorat antiquissimum Historicum apud Phœnices, ipsis Troicis temporibus antiquiorem *Sanchionatēmem Berytium* (cujus scripta à Philone Byblio græcè translata sunt) hunc dicit de gente Iudæorum verissima tradidisse, quia omnium rerum summas acceperat *Θεὸς Ἰεῦο* ἄ *sacerdote Dei 'Ιέυο*. Ubi Theodoretus habet; *Θεὸς Ἰερουμβάλης* ἄ *Jerombalo sacerdote Dei 'Ιάω*: Quem Jerombalum fuisse Gideonem dictum Jerubaal jud. 7. 1. multis probet Lumen illud Gallix Samuel Bochartus in Geographiæ S. parte secunda Canaan l. 2. Cap. 17. 3. 'Ιαῶ Græcorum, ejusdem esse originis monet Clemens Alexandrinus stromat. lib. 5. λέγειται δὲ 'Ιαῶ ὁ μεθερμενεύεται ὁ ὢν καὶ ὁ ἐσόμενος. Et heic non possumus non observare quantà difficultate proferri & scribi à Græcis potuit *Ἰεθοναβ*, quippe qui non modo aspirationem in medio vocis plane ignorarunt, uti videre est in ἑλλανὰν pro Eleanam

hhanam 2. Sam. 21, 19, sed & consonantem Vau plane respuunt, uti videre licet in δαβὶδ pro δαυὶδ; Ideò & hanc consonantem è 'Iάω plane exterminarunt, & difficulter in 'Iέω retinuerunt, eandemqve in usum à suâ linguâ peregrinum detorserunt. 4. Samaritanorum 'Iάβε (vel potius *Jahve*) esse ejusdem sortis docet Theodoretus in quæstionibus ad Exodum qv. 15. (Editionis Postremæ) ubi dicit; καλεῖσι δὲ αὐτὸ Σαμαριταὶ μὲν 'Iάβε 'Ισδαίοι δὲ 'Iάω, vocant vero illud Samaritæ 'Iάβε *Judei vero 'Iάω*. 5. Latinorum Jovis (sic in casu obliq. videmus id plerumq; usurpari, quamvis Prisciano hic sit antiquus nominativus) ad eandem pertinere classem svadet vir longe eruditissimus Seldenus de Diis Syris, Synt. 2. C. 1; *Summum rerum gubernatorem, optimum, maximum, primum, Jovem dictum esse, grassante tandem hominum errore ad idola translatum est nomen hoc &c.* Nec dubium hujus rei esse potest cogitanti, quod superbus satanas, titulis divinæ majestatis propriis, sese condecorare voluerit, ut eo ipso tanto citius mortalium corda deciperet. Sed inde hæc sententia non vile robur accipit, quod permultæ voces in linguâ lat. sine à matre Hebræa oriundæ, quæ de re consulatur Beermannus de Originibus

Lingvæ latæ sed imprimis nomina Deorum apud Latinos sunt ex Hebræâ orta e.g. *Saturnus*, & *Satar*, latuit, unde is Deus Latius & saturnia sedes, Latium dicebatur; videat. Eecmannus p. 439. inquire Sis cætera Deorum lat. nomina apud Eundem. Nomen *Bacchus*, Heinſius in Aristarco sacro derivat à *bachab* flevit. Ad hæc omnia accedit mysticum illud *IEHΩOTA*; vides quantæ molis erat Græcis ritè exprimere *Tò Jehovah*, quod omnes septem eorum vocales absorberet comprehenderetq; hinc nomen hoc appellavere ἐπτὰ φωνήεντα septem literarum, & Deus benedictus Θεὸς ἐπὶ ταῖς φωναῖς dicebatur, quâ de re Eusebius in præpar. Evang. lib. 2, p. 305. sic loquitur; *Septem φωνήεντων in unum idemq; nomen, compositionem, unius cuiusdam ineffabilis appellationis enunciationem complecti ajunt: quod quidem nomen quatuor literis notatum Hebræorū natio supremæ Dei potentie assignat. juxta carmen.*

Ἐπὶ ταῖς μὲν φωνήεντα Θεὸν μέγαν ἁφθιτον αἰνέει
 Γράμματα τῶν πάντων ἀκράτου πλέει.
Me septem celebrant elementa vocalia Ma-
gnum.

Eternumq; Deum perpetuumq; patrem.
Ex alla-

Ex allatis hisce omnibus satis dispalescere
 puto nomina 'Iάω, 'Iέω, 'Iάβε, Jovis, non modo
 ab Hebræis oriunda, sed & luce meridianā cla-
 riora vestigia ipsius nominis Tetragrammati
Iehovah esse, quamvis aliquantulum secun-
 dum *derech lefcholim*, consuetudinem lingua-
 rum variata; nullum enim aliud nomen Dei
 habemus quod cum hisce convenire possit,
 vel ex quo hæc nomina suam habere possint
 originem; nisi quis excipere velit de 'Iάω
 & 'Iάx illa oriri posse ex nomine Dei Jah, u-
 bi pro me convenienter respondebit Doctissi-
 mus Fullerus in *Miscellaneis Sacris* lib. 2. cap.
 6. pag. m. 193. *Neg3 quemquam in eo errore*
versari velim ut conjecturā auguretur 'Iάω
esse Hebraicum Jah (quod quidem unum est
ex nominibus divinis) fieri namq3 id non po-
test. Nam 'Iάω trisyllabum est, Iah monosyl-
labum in idiomate Hebræo, dissyllabum in
Greco ut 'Iα, ad hæc Iah à Grecis omnino pro-
fertur ut Ia quemadmodum in ἀλλεῖα cer-
nitur: nec uspiam reperitur superadditum
O; quapropter pro certo habendum est 'Iάω
nihil aliud esse quam Iehovah. Et eadem
ratio est nominis 'Iάx. Idem laudatus Author
loc. cit. pag. 191. Nomen Iehovah non solum

ignovisse, sed etiam celeberrimum & clarissimum fuisse apud gentes, praesertim finitimas, Palaestinos inquam, Idumaeos, Arabas, Egyptios Syros &c. testatur in veteri instrumento res est quam ut majoris probationis indigeat: quinimo populi longe diffusi id non ignorant.

THESIS. V.

Quintam rationem pro lectione *יְהוָה* *Iehovah* uti scribitur, petere licet à periculis & absurdis permultis sententiae contrariae. Pericula patent I. hinc, quod sicuti Judaei hodierni ex mera superstitione tam in precibus & bibliorum lectione, quam in communi sermone *Adonai* pro *Iehovah* legunt, nullà talis lectionis causà vel naturali vel morali uspiam demonstrata; Ita Christiani eandem tenentes lectionem, tale quid affirmant, quod, mandato aliquo Divino, in S. Scriptura vel *αὐτολεξεί* vel *κατὰ συναπολόγησιν* minimè comprehenso, sed meris traditonibus & commentis Judaicis nititur, Judaeosq; in sua superstitione confirmantes facile in ejusdem superstitionis castra seduci possunt. Cl. Leusdenius in Philol. Hebr. pag. 344. commemorat se Amstelodami Judaeo cuidam pauperrimo aliquot nummos obtulisse, ut tantum semel cum attentione

tentione pronunciaret nomen *Iehovah*, sed inquit; non ausus fuit, dixitq; sibi hoc non licere. 2. Lectio $\gamma\tilde{\gamma}$ *Iehovah* per *Adonai* fal-

lit auditores, dum in Sacra Scriptura sensum fundit ambiguum, verumq; tollit; etenim quis Auditor audiens aliquem legere *Adonai* facile conijcere posset utrum si $\tau\tilde{o}$ *Adonai* ut sic, an vero subintelligendum sit $\tau\tilde{o}$ *Iehovah*? Aut quando legitur *Elohim* sit subintelligendum *Iehovi*? nam semper eodem modo ab iis leguntur *Adonai* & *Elohim*.

Sed insignes foveat hæc lectio absurditates quarum paucissimas & potiores annotasse sufficiat; I. Si nomen *Iehovah* non possit pronunciari vel ideo quod habeat aliquando irregulares vocales, vel ideo quod constet consonantibus mere quiescentibus; sequitur etiam nullas alias voces Hebræas vel irregulariter punctatas, vel consonis merè quiescentibus constantes, posse pronunciari: ratio consequentiæ est, quia hæc vox solâ non potest aliam habere rationem, quâ pronunciationem, scilicet naturalem suam aptitudinem sonum edendi, quam omnes aliæ voces habent. II. Si $\gamma\tilde{\gamma}$ *Iehovah* non deberet proferri nimirum ob ejus Sanctitatem, ne sic daretur occasio id prophandandi, sequeretur; aut cætera Dei nomina etiam subtrahenda esse; aut eadem suâ sanctitate

esse hocce nomine inferiora; nam nomen *Iehovah* peculiare aliquod privilegium à Deo accepisse ut non legeretur, è S. Scripturâ nuspiam, sed potius contrarium (uti antea dictum) constat, nec nugas Rabbiorum curamus. Cætera Dei nomina in æquali sanctitate cum hocce *Iehovah* habenda à nobis esse, exemplum unum vel alterum inducendo probabo; Nomen Dei *Echieb* cur non æquali Sanctitate gaudeat cum nom. *Iehovah*, quandoquidem æque est nomen Dei proprium & essentielle? Id ex hisce patet quod I. Deus eo nomine se ipsum nuncupavit Exod. 3. 13. Ubi Moyses dicit; *Si dicerent, quodnam est nomen ejus? quid dicerem illis?* v. 14. Respondit Deus; *Echieb Ascher Echieb* (secundum versionem Iunii & Tremellii) *Echieb quisum;* & *Echieb* dicitur misisse Moysen ibid. *Choromar libhne Ischrael Echieb Schelachani Alechem sic dices filijs Israelis Echieb misit me ad vos;* ubi *Echieb* construitur ut nomen nominativi casus, præcedens verbum & constituens subiectum orationis; & Aleph litera præformat. futuri ex lit. *Atin* fit quasi formativa nominis proprii, uti in multis aliis nominibus propriis Hebr. e. g. *Aczibh* Mich. 1. 14. 2. Eandem etiam habet significationem ac *Iehovah*, à thematicis enim unum idemve significantibus descen-

descendunt; *Iehovab* ab *Havab*, *Ehiebh* ab *bajah*, *esse, existere*: quâ de re egregiè pro inore suo loquitur Cl. Pheifers in *Dubiiis vexatis Centur.* I. loco 84; cuius verba huc transcripsisse non poenitebit; *Utrumque sanè nomen (Jehovah & Ehiebh) ceu accuratissima Dei periphrasis, infert primariò quidem essentiae Divinae independentem immortalitatem, & secundariò infallibilem Dei veritatem, sive ut Dn. Dannhawerus loqui amat, Θεὸν ἕσιον, μονῆσιον, παντῆσιον, ὑπερῆσιον, ὀυῆσιον, ἀνέσχων, ἀληθῆσιον; cum tamen Ehiebh sit in primâ personâ, formatum, Jehovah in tertiâ, potest sane Ehiebh concipi ceu nomen essentialissimum ac propriÿssimum DEI, non modo ut denominati ab aliis (quod peculiariter importare videtur Jehovah) sed & ut denominantis se ipsum, sub notione radicali summi & in actus specialissimi complemento operantis entis. Vid. quoque Clar. Leusden in Philol. Hebr. pag. 364. Unde R. Moses Maimonides in *Morè Nevochim* cap. 63 ita dicit: Ex omnium Hebraeorum sententiâ non est alia inter hoc (Ehiebh) & nomen quatuor litterarum differentia, nisi quod illud est primæ personæ, hoc tertiæ, & quod Deus de se in primâ personâ dixit Ehiebh ero vel sum qui sum, id homines*
de re

de eo efferunt *Iehovah* erit vel est quod est. Neque aliter comparatum est cum nomine Dei *Iab*, de quo Excellentiss. Buxtorfius in dissert. de nominibus Dei Hebr. Lex. Concord. Robertsonii præmissa sic disserit; *Tertium nomen Dei essentiale est Iâh, nam & hoc probabile est à radice haiab esse, & forte ex ipso nomine Tetragrammato descendere quemadmodum plerique doctissimorum Hebræorum sentiunt, vel dimidiatum aut decurtatum ex nomine tetragrammato ejus duas priores habens literas ut scribit Aben Esra, Moses Gerundensis & alij: vel ex eodem per syncopen contractum, habens ejusdem primam & ultimam, ut sentit Doctiss. Fullerus in Appendice ad Miscellanea Theologica. Hinc scribunt Hebræi non tantum idem significare quod Iehovah sed & numerum eundem literis suis facere quem tetragrammaton. Idcirco Theodotion vertit ΙΑΗ in hallelujah per ὅν; αὐεῖτε τὸ ἵψ̄ laudate ens. Cætera Dei nomina persequi non permittit institutum meum, sufficiat dixisse omnia & singula à nobis sanctè habenda esse, & sicuti manifestata sunt, non ut nudè aspicerentur, sed & ut legerentur: Sic unicuique ad oculus patet etiam Ἰὸ Iehovah non secus ac alia, in gloriam Dei pronunciari licere; si ¶ ro eo ipso*

eo ipso aliquis contingat abusus, tum is in usus præjudicium trahendus non est, nam *usus habet laudem crimen abusus habet.* III. Si

tò *Iehovab* uti scribitur non deberet efferri, sequeretur plane frustra id à Deo nobis esse revelatum, & à Scriptoribus Θεοπνεύστοις in literas relatum, ratio est, si in laudem Dei efferri non licet, quid ergo ad eandem confert? & quis ejus usus, si omnia ad cultum & honorem Dei pertinentia citra ejus usum plane expediri possunt ac debent? quem in finem esset patefactum si ejus loco debeat semper substitui *ŷo Adonai*? tum enim perinde esset si nomen *Iehovab* nunquam manifestatum fuisset. Si id ipsum non liceret efferri celebrariq; quomodo esset memoriale Dei à generatione in generationem *Exod. 3. 15.* Quod & narrari debet in omni terrà *Exod. 9. 16.* Deniq; si in laudem Dei id efferri non liceret, nulla ab ejus patefactione in homines redundaret utilitas, nulla informatio, nulla ad pietatem excitatio, nam hæc omnia absq; illo præstaret tò *Adonai.* quod abs. V. Si tò *Iehovab*, non deberet efferri, ne sic daretur occasio prophanandi ejus Sanctitatem, sequeretur id nec uspiam debere scribi, pingi, sculpi, typis imprimi; ratio est quia etiam sic, scil. scribendo pingendo

gendo &c. Sanctum nomen *Iehovah* non minus potest profanari quam pronuncian-
do; & π pronuciari non magis repugnat
Voci alicui quam $\tau\omicron$ scribi, quia tam hoc
quam illud voci accidit, ac proinde de iisdem
hac in re omnino par debet esse iudicium,
nam ubi eadem ratio ibi idem jus. Qui au-
tem dubitat an possit scribendo prophanari,
adeat *Kabbalistas* eorumque scripta & depre-
hendet hoc unà cum cæteris Dei nominibus
non modo profanari posse, sed & horren-
dum in modum ab iis (quod vindicabit Deus)
profanatum esse; tam beneficio *Kabbala*
theoretica, dum literarum numeratio-
ne, permutatione, trajectione, & quâvis arca-
na scientia, mysteria nunquam à Deo &
Scriptoribus Sacris intentata, imo permul-
ta absurda, summo Optimo & perfectis-
simo Enti Deo minime convenientia nugi-
venduli Judæi fingunt & absque ratione im-
pie eliciunt: quo referatur *Elon hakkabbala*
arbor Kabbalistica h. e. Schema aut singu-
laris dispositio nominum & attributorum Di-
vinorum eum in finem ut mysteria hinc erui
possint instituta, qua de re vid. Cl. Pfeiferus
in Critica s. pag 294. Sed & horrendum in
modum hocce nomine Dei sancto abutuntur
Kabbalistsæ per *Kabbalam practicam* ad or-
um cum

cum cum suis auctoribus relegandam; quando arte magicà sive Diabolicà, scribendo nomen *Jehovah*, appendendoque collo vel ostiis, pestem, morbum herculeum, vel quosvis alios, morbos, imo ipsum Diabolum pelli, hostes fundi, & ipsum mundum everti posse existimant. E libro *schalschelet haccabb*. affert sydus illud litterarum Orientalium Hottingerus in Thesauro philol. pag. 444. exemplum talis *Kabbala practice*; videlicet commemorat Iudæum quendam R. Mosén bar Nachman (etiam Ramban dictum) voce *Jehovah* Barsillonæ coram Rege ingentem navem in mare deduxisse. Vid. Plura exempla apud eundem. VI. Si *Jò Jehovah* semper sit efferendum per *Adonai*; etiam sic efferri debet in illis locis ubi Deus hoc nomen sibi proprie vindicat e. g. Exodi 3. 15. *Jehovah Deus patrum vestrorum Deus Abrahami, Deus Isaci, Deus Iacobi, hoc in est nomen meum æternum &c.* Sic quis legeret *Adonai Deus patrum vestrorum &c.* tum falsum diceret, quia nomen *Adonai* in S. Scripturà etiam tribuitur hominibus frequentissimè. Et Psal. 83. 19. *ut cognoscant te solum nomine tuo esse Jehovah.* Ies. 42. 8. *Ego sum Jehovah illud est nomen meum & gloriam meam, alteri non dabo & laudem meam sculptilibus.* Conf. Exod. 6;.

Exop,

Ex. 15. 3: Heic Capellus lectionis *Jehovah* acerrimus oppugnator victas dare manus necessum habet, concedendo in Ex. 6. 3. *Jehovah* docendi causâ legi posse: sed eadem est cæterorum locorum allegatorum ratio & si in hisce legendum sit *Iehovah*, quid impedit quo minus in omnibus aliis locis idem faciendum sit.

THESIS VI.

Sexta & ultima ratio pro lectione *Iehovah* secundum scripturam suam, desumi potest, ab opinionum contrariarum maximâ inconstantia, & circa hanc rem insigni varietate; Sic Doctor Gerhardus in Loc. Commun. Tomo 1. loco 2. Cap. 3. *Ipsimet Iudæi plurimum variant de non proferendo nomine Iehovah*, 1. *Quidam hujus rei Deum autorem faciunt Exod. 3. 15. quo etiam referunt illud psalm. 65. v. 1. Tibi silentium laus est Deus in Sion, quasi etiam in Divinis laudibus nominis arcani prolationem Propheta prohibeat, quidam à magistris hunc morem inductum dicunt. 2. Quidam sponte illud à Magistris factum dicunt ne profanâ usurpatione nomen violaretur, quidam necessario, quia post Simeonem justum nemo poterat rectè pronuciare. 3. Quidam tempora & loca adiciunt ut nec semper concessam dicant, vel sacerdoti sed in interdictionibus*

nec ubique sed in sanctuario &c.

Etiam Christiani quidam fabulosis hisce Iudæis nimium tribuentes, eorumq; dicta tanquam cælitus demissa agnoscetes, dum propria puncta τh *lehovah* perdita eaq; talia atq; talia fuisse certò statuunt divinantiq;; nuspiam de verà & antiquissimâ lectione ejusdem conveniunt viri boni.

1. Quidam asserunt puncta propria nominis Tetragrammati fuisse *Sægol*, *Schva* simplex & *Segol*, adeoq; lectum esse JEHVEH; quam sententiam Ariam Montanum imprimis defendere memorat Christ. Becman9, de Originibus Lingvæ Lat. p. m. 383.

2. Alii affirmant puncta propria hujus nominis fuisse *parach*, *schva* & *segol*, adeoque lectum fuisse JAHVEH; quæ sententia præcipuum patronum invenit in Clariss. Drusio de Tetragr. Cap. II. qui hanc sententiam ex Samaritano $\text{Ia}\beta\text{e}$ imprimis probare conatur: quem tamen iterum refutat Bejerus in Additamentis ad Seldenum de Dijs Syris pag. 268,

3. Nonnulli statuunt puncta ejus propria fuisse *Patach*, *Schva* & *Colem*, adeoq; lectum esse IAHVOH, pro qua sententiâ Clariss. Capellus in Arcano punct. revel. & ejus sectator Cl. Walton. in apparatu Operis Bibl. Angl. Prol. 8 n. 29. pugnant: quam tamen optime refutavit Celeb. Senertus in Dissert. de Nom. propr. & essentiali.

D

4. Nec.

4. Nec desunt qui divinant nomen Iehovah lectum fuisse HAVAH HOVEN VEJHIEH; quâ de re conf. Cl. Leusd, in Philol. Ebr. diss. 28. p. 342.

5. Quidam volunt *ἰπέχεν*, & nominis *jod he Vau he* proprias vocales perditas quidem esse, sed nihil quicquam de iisdem vel probabili saltem ratione dici posse asserunt.

6. Quorundam mens est concedere lectionem nominis Tetragrammati secundum scripturam suam, in certis quibusdam S. Scripturæ locis uti Capellus l. d. assentit ad pronunciationem Iehovah in Exod. 6. 3. Alii nusquam id efferendum esse more Iudæorum contendunt. Ut rem verbo complectar tot heic sunt sententiarum divortia, ut merito quis huc applicare possit Terentianum illud; *Quot capita tot sententiæ.*

Ultimo Lectio τῆς *Jehovah* secundum scripturam ejus, etiam auctoritatibus summorum virorum, Theologorum, Philologorumq; firmanda esset, nisi ipsimet Adversarii, hanc in choro Eruditorum receptissimam esse sententiam faterentur: Cl. Drusius in Epist. ad amicum asserit; *Rem eo progressam esse, ut, iam ferè sit crimen aliter legere.* Erudit. Sixtinus Amama contrariæ sententiæ etiam Patronus ac defensor alias accerimus, in Epistolâ dedicatoria Dissertationi de Iehovah præ-

pre-

missa hæc habet verba, *Hic vero publicè professor, sicuti nulli unquam ob lectionem Iehovah litem movi, ita ne nunc quidem mihi scopum esse, ut cum quopiam super hæc re litigem nedum ut petulantis lingvæ verbis eos insecter, qui hic diversi à nobis abeunt. Qui me historiam sacram sulpitii severi publicè narrantem audiunt, norunt, me à voce Iehovah quando loca scripturæ integra ex versione Junio-Tremelliana cito non abhorrere. Quis enim ego sum ut brachia dirigam contra hunc NB in veteris consuetudinis torrentem? &c.* sed sufficiant quodammodò ea quæ pro lectione Iehovah theticè confirmandà jam observata sunt

SECTIO TERTIA

Veram lectionem nominis JEHOVAH ab Antithesi vindicans. ANTITHESIS I.

I. **Q**ui pro Iehovah legunt *Adonaj* suam lectionem tanquam palmario argumento confirmare volunt, à defectu propriarum vocalium in voce Iehovah; dicunt enim, eam habere vocales mutuatias τῇ *Adonai* & proprias ejusdem esse perditas; totius oppositionis cardo huc redit; Omnes Consonæ Hebraicæ secundam proprias vocales sunt efferendæ; vocales sub litt. *Iod he Vau he* non sunt earum propriæ. E. litt. *Iod he Vau he* secundum easdem non
D 2
sunt

sunt effertendæ, sed per *ו* *adonai*. majorem ponūt extra omnē controversiā, nam duplicē vocū Ebraearū lectionē statuunt, unam secundum vocales; alteram secundā consonantes; quæ ut clarius intelligantur adducam ipsa verba Cl. Sixt. Amama in Antibarl. bibl. p. 511. *Disce in Textu Ebraeo V. Testamenti consonas cum propriis suis vocalibus passim occurrere ut Iaakobb, Elohim, pakad &c. Sed non raro cum alienis & aliarum vocum propriis representari. Ex quo casu duplex existit lectio una secundum consonas, altera secundum vocales. Sic dico. Consonis quarundam vocum in textu biblico subiunguntur vocales aliarum consonantium, seu, quod idem est, aliarum vocum, quæ consonæ vocesve in margine representantur &c. Minorem vero scil. *ו* *JEHOVAH* propria non habere Puncta sed *תג* *adonai*, probare fatagunt, ab incōstantia punctationis nom. tetragrammati; nunc enim cum *schva* simplici, *Cholem* & *Kametz*, nam cum *Chatoph* *segol*, *Colem* & *Chirek*, notatum est, quorum tria priora puncta desumpta sunt ab *Adonai*, posteriora vero ab *Elohim*, quia hanc punctorum mutationem semper subit tetragrammaton, vel quando bis repetitur, vel quando præcedit vel sequitur *Adonai* idque ideo ajunt, ne bis legere cogeremur *Adonai Adonai*, sed *Adonai Elohim*; etenim si propria sua puncta haberet *JEHOVAH*,*

tum eadem immutabiliter haberet, talemque non subiret mutationem. 2. Ab irregulari & monstrosa punctatione יְהוֹוָה JEHOVAH, scilicet præter morem est *schva* compositum *Chateph segol* sub literâ *Iod*, cum sit proprium literarum gutturalium, & *be* contra analogam consuetudinem quiescit in *Chirek*. 3. à convenienti formâ punctorum sub IEHOVAH & Elobim, IEHOVAH, & adonai, quæ & inde patet, quod *schva* compositum literæ gutturalis *aleph* in *Elobim*, transeat in *schva*, simplex sub *Iod* in IEHOVAH idque ordinarie secundum linguæ Ebreæ analogiam, quia *schvaim* composita competunt tantum gutturalibus, ob tardiores, quam requirunt pronunciationem. 4. à literis *bgadcpbat* punctatis cum dagesch leni in initio dictionum post JEHOVAH; quæ literæ non deberent accipere punctum *dagesch* post *Jehovah*, quia *dagesch* secundum præcepta grammatica literis *bgadcpbat* ab initio vocis ordinariè imprimendum tantum est post consonam mobilem vocali brevi notatam, at hic fit contra, post lit. quiescentem *be* in IEHOVAH; unde patet vocem *Iehovah* & lectam fuisse per *adonai* & habere puncta mutuatitia אֲדֹנָי Adonai, post quod litt. *bgadcpbat* recte accipiunt *dagesch* lenes, quia *jod* in *Adonai* diph-

quasi diphthongescit & movetur. 5. à Literis servilibus extræssentialibus *Mem* & *Vechaleb* quæ nomini *JEHOVAH* præpositæ non punctantur eo modo quo ordinariè deberent ante *IEHOVAH* punctari, sed apparenter ad formam regularis punctationis *ŷē Adonai* nam literæ illæ serv. ante *ŷē JEHOVAH* haberent *Chirek* ex concursu duorum *schvaim*, & sequens *schva* sub *Iod* etiam abiceretur adeoq; esset *mihovab Libovab*, at literæ *Vechaleb* ante *IEHOVAH* habent *patach*, & *mem* habet *tzere* ad formam punctationis *ŷē Adonai* ut *ladonaj*, *badonaj*, *Meadonaj*.

Sed videndū jam, quam solido fundamento hæc omnia ab adversariis speciose satis adducisortita nitantur: Omnium autem primo, adversus argumenti propositi majorem propositionem notandum est; quod in omnis vocis Hebraicæ tam irregularis quàm regularis punctationis pronunciatione, non tantum habenda est ratio vocalium sed & consonantium & æquali necessitate; nec dici potest ullam vocem habere vocales *κρυβας* improprias, etsi sint irregulares, nam voces omnes vocales illas à scriptoribus *Θεομενους* acceperunt quos adhuc habent; & duplex illa lectio, una secundum consonantes altera secundum vocales, est va-

est vanum in hic effugium omni ratione & exemplo destitutum; quæ omnia antea à nobis observata sunt. Ad voces vulgo obscœnas dictas antea responsum est; vox *Jehovib* etiam potest ac debet legi secundum scripturam suam, sicuti & ab ipsis sacris scriptoribus lecta est. Minorem simpliciter pernego

1. *Ob periculossimam ejus consequentiam;* scilicet si vox *JEHOVAH* non haberet suas proprias vocales, sequeretur aut eandem initio à scriptoribus Θεοπνεύστοις absque vocalibus ubivis consignatam fuisse; aut postmodum ejusdem vocales depravatas & perditas esse; quorum prius e diametro pugnat, tum cum integritate absolutà perfectioneque Divinorum oraculorum, nam vocales constituunt alteram partem essentialem vocis sicuti anima hominis: tum cum claritate & certitudine sacræ scripturæ; nam vocales & sonum & sensum consonis communicant variantque: tum cum scopo divinæ revelationis: revelatum enim est sanctum Dei nomen *IEHOVAH*, ut æternum Dei memoriale extaret, quod agnosceretur celebraretur & adoraretur; inque literas relatum est, non ut sine intellectu aspiceretur sed in laudem Dei legeretur & pronunciaretur, uti egregie loquitur Valt. in Spieileg. Cont. p. 72, ideoq; minime hanc vocem, uti nec alias

alias, sacros scriptores vocalibus destitutam mutilam, mancam & dubiam tradidisse tam certum est quam certissimum. Posterius scil. vocales proprias τῷ **JEHOVAH** esse perditas aut depravatas pugnat, tum cum Divinâ providentia pro *μὴ κέγκαι καὶ ἰσῆα* ἐνι vigilante Matth. 3. 18. tum cum Judæorum pertinacissimâ indole & supersticiosâ fere religione curaq; in conservando hocce deposito Divino; & quamvis voluissent aliquid in S. Textu Heb. depravare, id non potuissent, ob exemplarium in omnem ferè terrarum orbem sparsorum multitudinem: tum cum verbis Christi & Apostolorum absq; ulla limitatione nos amandantium ad Canonem Hebræum, Math. 23. 2. 3. Joh. 5. 39. quod nunquam fecissent si vel minimam *κεγκαι* noxie depravassent aut perdidissent judæi. Quin & uti rectissimè pro more suo loquitur Cl. Pheiferus fascicul. dissert. Philolog. disp. 6. Thes. 2. pag. 155. *Si concedatur puncta hujus nominis genuina alicubi à Masorethis variata esse, pari jure licebit alijs ad omnia loca colligere,*

Minor negatur 2. *Ob rationum pro probatione ejus adductarum insufficienciâ*, ad I. xesp. nullâ esse consequentiam ab inconstantia vel potius diversitate punctationis alicujus vocis ad ejusdè peregrinas vocales argumentari; Sæpissimè etenim

nim una eademq; vox, scilicet ratione consonantium, thematis & significationis, diversas subit punctationes, & puncta etsi diversa, sunt tamen & manent unicuiq; voci tum propria, quia unaquæq; vox eadem sua puncta etiam irregularia acceperat à scriptoribus Θεωρεώ-
 505: non enim sermo mihi jam est de tali proprio quod semper & ubiq; subjecto convenit ut risibilitas homini, quod proprium
 4. Modi apud Logicos dicitur, sed de proprio quod opponitur alieno; & quando dico nomen τετραγενήματων propria sua habere puncta, nihil aliud intendo, quam id eadem habere puncta quibus à Prophetis, Vet. Testamenti scriptoribus consignatum est. Imprimis clarum est in S. Codice Hebræo nomina propria frequentissime subire aliquam mutationem, tum quâ consonantes quod fuisse ostendit Doct. Glasius in Philologia S. lib. 4. tract. 3. pag. 935. & seq. Sed imprimis quâ vocales e.g. *Aminon* & *Amnon* 2. Sam. 13, 5. & 20. *Schima*, *Schamua* 1. Paral. 3. 5. 2. Sam. 5: 14. Adeo ut ad unguem constent verba illa Clariss. Pheiferi in Critica S. pag. 151. *Nomina propria quod concernit eorum in omnibus linguis mira fata sunt & vicissitudines, mutantur pro diversitate temporum locorum quin* & NB. i-

pse Spiritus Sanctus peculiari consilio nomina propria nonnunquam mutat, inflectit, variat. Nec ulla probabili saltem ratione dicitur nomen tetragrammaton quando bis repetitur, aut præcedente vel sequente Adonai acceperisse puncta τ̃ Elōhim, idq; ideò ne bis legere cogeremur Adonai Adonai; nam si illa ratio talis sub tetragrammato mutationis punctorum vera ratio esset, perpetuò talis punctorum mutatio fieret, at contrarium videmus Exod. 34. 6. JEHOVAH JEHOVAH El rābhūm vehbanum. Conf. Psal. 6. 2. Ut alia loca taceam. Ideoq; verissimè dicit Cl. Leusden. in Clavi Hebr. ad Gen. Cap. 15. pag. 23. Nulla potest alia ratio dari quare Jehovah aliter punctetur quando bis repetitur aut præcedit vel sequitur Adonai, quam solum beneplacitum sacrorum scriptorum.

Ad 2. rationem pro minore adductam, nim. ab irregulari punctatione τ̃ Jehovah, respondetur; irregularitas hujus punctationis minime indicat puncta esse peregrina, nam per plurimæ voces in S. Bibliis punctantur contra præcepta grammaticæ, non tamen ideo dici potest alienas easdem habere vocales, illasque secundū alias consonantes cum quibus conveniunt efferendas esse, e.g. Sababb Gen. 2. 12. hæc vox est irregulariter punctata nam sublit.

lit. *Sain* est *Schva* compositum *Catephatach* quod tamen secundum præcepta Grammat. tantum literis gutturalibus competit; num ideo dicendum est hanc vocem aliena habere puncta, mutuariq; ab alia voce similem punctorum formam regulariter habente? Absurdorum absurdissimum! *Schva* compositum ordinarie quidem competit literis gutturalibus, sæpissime etiam sub aliis invenitur; exempla vid. in Buxtorfii Thesaurο grammatic. p. 18 Litera *he* non tantum quiescit post *Kamerz* sed & post *patach* in voce *mab* Deut. 21, 7. &c. cur ergo adeo absurdum est si etiam quiescat post *Chirek* in *IEHOVIH*. Tales irregularitates ex prædestinato animo inspirationeque sæpè adhibuere sacri scriptores, non ut eo denotaretur vocem irregulariter punctatam alienas habere vocales, sed vel ob peculiare lingvæ S. genium & propriam *Idéweax*, sive euphoniā, vel perspicuitatem vel aliam aliquam commoditatem, sive ob insinuationem alicujus mysterii aut quascunq; alias causas; quas ubi certo ostēdere nobis non est in proclivi, sufficit *hasebschamat hammeniach* arbitrium & beneplacitum auctoris. *Ne vilis sit hæc res in oculis tuis, nam tota lex plena est ejusmodi arcanis, & rebus intellectuallibus quæ singulari Dei providentia sic dicta sunt.*

Vera

Verba sunt R. Bechai allegata à Cl. Buxtor-
 fio Tract. de punctis pag. 224.

Ad 3. rationem desumptam ex convenienti
 forma punctorum sub *IEHOVAH* & *adonai*,
IEHOVIH & *Elohim* respondetur: Eadem ra-
 tione possum dicere, *Adonai* habere puncta γ &
IEHOVAH; & *ELOHIM* γ & *IEHOVIH* sed à similitu-
 dine punctorū harum vocū probare velle unam
 ex altera puncta mutuari, idem est ac si dice-
 res hic homo manus oculos &c. similes habet
 cum altero, ergo hæ partes non sunt eidem
 propriæ. Quis itaq; ignorat innumera vocabula
 easdem habere vocales? Quin & nego pun-
 cta sub *JEHOVAH* & *Adonai* eadem esse, nam
 quantum intercedit discrimis inter *schva* sim-
 plex sub *Iod* in *JEHOVAH* & *schva* compo-
 tum sub *Aleph* in *Adonai* tum ratione figu-
 ræ, tum ratione valoris & appropriationis,
 nemo ignorat qui grammaticam Hebr. vel
 à primo limine salutavit. Imo ipse Capel-
 lus pronunciationis *Adonai* pro *IEHOVAH*
 accerrimus alias propugnator, in sua Critica
 pag. 715. expressè negat vocales nominis *IE-*
HOVAH & *adonai* esse easdem, nisi tantum
 abusivè, Nec est quod dicatur *Chateph pathach*
 sub *aleph* in *adonai* transire in *schva* sim-
 plex sub *jod* in *JEHOVAH*, nam
 si id verum esset, idem fieret in *IE-*
HO-

HOVIH cujus puncta dicuntur esse *78 Elohim*.

Ad 4. rationem desumptam ex literis *bgadcephat* respondetur; nullam esse consequentiam; pari ratione sequeretur vocem *adonai* non sequente *dagesch* in *bgadcephat*, uti Ps. 68. 18. habere puncta *78 JEHOVAH*: & præterea regula hæc grammat. *Dagesch lene* imprimatur literis *bgadcephat* ab initio tantum post consonam mobilem vocali brevi notatam, habet varias exceptiones quas vid. in Vasmuthi Hebraismo reg. 6. imo vox *IEHOVAH* & *JEHOVIH* communiter ab eadem regula excipitur.

Ad 5. rationem resp. literas serviles extraessent. *mem* & *vecalebb* nomini tetragrammato præpositas irregulariter punctatas esse nemo cum ratione negaverit, illa tamen irregularitas quanta quanta sit, minime probat, habere nomen tetragrammaton puncta aliena & impropria h. e. ab ipsis S. scriptoribus non addita; *nam grammatica dirigenda est ad bonos authores, non vero authores examinandi est grammaticâ*, verba sunt Doct. Calovii in Nool. pag. 109. quæ uti omninò vera sunt, ita is *ὑσεγον, πρωτεγον* sapere videtur, qui omnes voces biblicas ad rigorem regularem Grammaticorū exigere voluerit, cum omni-

um pri-

um primo perfecta Grammatica formanda sit secundum S. Codicem Hebr. unicum illud puræ linguæ Hebr. monumentum. Peculiares suas talium punctationum causas habuit spiritus Sanct. quapropter ut dicit Cl. Hottingerus in Thesauro philol. lib. 1. cap. 2. *Nodi ejusmodi in scripturis non intempestive cum periculo auctoritatis scripturæ sunt secandi, sed modestè solvendi aut tanquam imperfectionis nostræ testes intacti relinquiendi.* Hunc discursum de proprietate punctorum nominis Tetragrammati, claudio verbis Doct. Kromajeri in Theologia positivo polem. p. 107. *Nomina Divina semper aliquid peculiare tum quoad significationem tum quoad punctationem habent.* (Paulo post) *Regula grammatica hic non possunt opponi cum potius usus loquentium fundamentum sit regularum grammaticarum.*

ANTITHESIS II.

Alterum argumentum pro suâ sententiâ petere solent adversarii à vetustissimis translationibus, 70 virali, Paraphrasibus Chaldaicis, Versione lat. Hieronymi aliisque, quarum auctores semper transtulerunt nomen JEHOVAH per κύριον seu Dominum; quos etiam Christus & Apostoli in allegatione dictorum Vete

Veteris Testamenti secuti sunt. Omnes autem, qui rediderunt τὸ *JEHOVAH* per κύριον seu Dominum legisse pro *JEHOVAH* *adonai* inde constare putant, quod τὸ *adonai* significet κύριον & non τὸ *JEHOVAH*. Sed respondetur; quod ad versiones, 70 virorum græcam, & Hieronymi latinam attinet, tum adhuc sub iudice lis est, an illæ hodiè supersint integræ & incorruptæ, quam controversiam non facio meam. Id tantum dico non protinus sequi, si transtulerunt τὸ *IEHOVAH* per κύριον, utique pro *JEHOVAH* legerunt *adonai*, quia aliæ hujus translationis potuerunt subesse rationes; vel ut accommodarent sese ad intellectum communem, cui maximè S. scripturam destinata esse sciebant; & quoniam τὸ *JEHOVAH* communiter sic transferebant interpretes, à communi sententia noluerunt discedere: vel quod nulla vox in aliqua lingvâ detur, quæ voci *IEHOVAH* exactè respondere queat, idcirco dicit Cl. Leusden phil. Ebr. p. 357. *Transtulerunt nomen IEHOVAH per nomen Domini quia qui est verus IEHOVAH qui dat omnibus bona & qui conservat omnia is sane est Dominus.* Et eandem ob causam procul dubio B. D. Lutherus nomen *lehovah* per *HEX* transla

translator svecicus per **HERREN**, Belgicus
 per **HEERE**, novæ versionis Anglicus per
LORD; Gallicus author primæ versionis, per
SEIGNEUR, in postremis autem editionibus
 substituerunt Galli vocem **L' ETERNEL**;
 Piscator in versione Germ. per **HEERE** red-
 diderunt. Imo in synodo Dordracenâ à
 Theologis illuc collectis consultum & judi-
 catum est, ut nomen **IEHOVAH** in futurâ
 versione belgicâ per vocem **HEERE** sic majus-
 culis literis expressam exponeretur, ideo quod
 nulla vox belgica exstet, quæ vim vocis **IE-
 HOVAH** exprimere valeat, uti ex Actis syno-
 dalibus belg. Sessione 12 constare testatur
 Cl. Leusdenius in Philolog. Hebr. dissert. 30.
 pag. 358. Item Cl. Sixtinus Amama in Anti-
 barb. bibl. dissert. de *Iehovah* pag. m. 518. a-
 pud quos, ipsa verba decreti hujus Synodalis
 videantur. Christus & apostoli allegantes textum
 veteris Testamenti eundem non semper *milli
 semilla* de verbo in verbum transtulerunt,
 sed sæpe magis ad sensum respexerunt; qui
 & vocem **IEHOVAH** nunc per **κύριον** nunc
 per **Θεόν** reddiderunt e. g. Gen. 15. 6. Ubi
 de Abrahamo dicitur; Credidit vero *Iehove*,
 & imputavit ei illud in iustitiam. Quod di-
 ctum allegatur à Paulo : in Ep. ad Rom. c. 4 v. 3.

Τί γάρ ἡ γραφή λέγει; Πίστευσε δὲ Ἀβρα-
 ἂμ ᾧ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιο-
 σύνην. Et sic etiam in aliis multis locis trans-
 latum est ᾧ JEHOVAH per vocem Θεός. Et
 præterea, ab expositione τῷ JEHOVAH per
 κύριον, nihil solidi contra nostram senten-
 tiam in medium proferri potest. Vox enim
 κύριος dicit Cl. Leusden. l. c. æque potest
 derivari Ἀθηmate κυρέω ᾧ quod significat
sum existo, uti videre est in Lexico Scapulæ
 & Stephani, quam à κυρῶ *authoritas*. Ita-
 que vox κύριος quando Deo tribuitur potest
 derivari à κυρέω quod significat *ens vel existens*.

Paraphrastæ Caldæi pro JEHOVAH ha-
 bent duo *Iodim* quorum prius cum *schva*
 notatum est, alterum vero cum *Kametz*; quâ
 scriptura eos denotasse ᾧ Adonai non ad-
 huc probatum est. Et si Hieronymus (qui
 annis 400 post natum Christum vixisse dici-
 tur) à præceptore suo Judæo *Barraba ba-*
thanina aliisque hac in re deceptus fuerat
 inde nihil periculi in nostram sententiam re-
 dundat.

ANTITHESIS III.

Tertium argumentum pro suâ sententiâ
 sumunt adversarii à locutionibus Patrum de
 E nomi

nomine hocce IEHOVAH, nimirum dixerunt id esse ἀνεκφώνητον, ἀρρήτον, ἀφραστον, ἄλκιον, ἀφθιγον, ἀπόρρητον, καὶ ῥηθῆναι μὴ δυνάμενον. Sed respondetur breviter; I. Concedendo hanc fuisse quorundam Patrum hypothesein scilicet τὸ IEHOVAH non posse efferri, sed falsissimam; illi Patres (verba sunt C'. Leusdenii in Phil Hebr. pag. 357.) fuerunt decepti à Judæis, qui hoc facile Patribus imponere potuerunt. Nam plerique Patres linguam Hebræam non calluerunt, qui propterea de questione hæc aptè judicare non potuerunt. Tantum duo Patres Hieronymus scilicet & Origines linguam Hebræam intellexerunt quorum prior linguam Hebr. didicerat à Judæis præceptoribus, qui facile ipsi auctoritate suâ hoc imponere potuerunt. Unus pater deceptus fefellit multos sequentes; quia hæc questio plerorumque patrum captum superabat &c. 2. Occasionem ejusmodi locutionibus omnium primo dedisse, eos qui nomen hoc vocarunt ineffabile scilicet quoad mysterii significatum, monet Doct. Calovius in Bibl. illust. cujus verba in sect. I. allegavi. 3. Commodissime sentire videntur illi qui dicunt multos Patres græcos appellasse τὸ IEHOVAH ἀνεκφώνητον, ob prolationis legitimæ ejus-

in ejusdem non in lingua Hebræa sed in græcâ *ἀδωραμίαν*, quia Græci I. carent litera *iod* consonante. 2. respuunt aspirationem in medio quam requirit litera *he*. 3. neque habent literam *Vau* consonantem: cujus rei exempla in scriptis Græcorum ubique habentur obvia. Quapropter committitur in hac argumentatione elenchus à dicto secundum quid ad aliud simpliciter.

ANTITHESIS IV.

Quarto, prætendunt sententiæ contrariæ Patroni lectionem τῆ *JEHOVAH* secundum ejus consonantes & vocales esse novam, & à Petro Galatino Monacho excogitatam & inventam, ante quem omnes Judæos & Christianos pronunciasse dicunt pro *JEHOVAH adonai*, & pro *Jehovi Elohim*, vel vocasse id nomen *iod*, *He*, *Vau* *be*. Sed paucis responderetur; Petrus Galatinus qui vixit circa annum Christi 1513, minime gentium est inventor primus lectionis τῆ *JEHOVAH*, nam hanc lectionem apud Judæos antiquissimos temporibus post Mosaicis in usu fuisse; imo ab ipso T. O. M. Deo & sanctis Dei hominibus usitatam esse, antea ostensum est. Et præter ea quæ in Sect. 2. Thes. 4. de antiquitate hujus lectionis adducta sunt, Cl. Drosius

lectionis *IEHOVAH* alias oppugnator vehemens in Dissert. de Tetragrammato producit locum ex commentariis Hieronymo (post seculum 3. Nativit. Christi florenti,) ad Psalm. 8. v. 2. editionis Plantiniana; Domine Deus noster; prius nomen Domini apud Hebraeos quatuor litterarum est *jod he vau he*, quod propriè Dei vocabulum sonat & legi potest *IEHOVAH*. Sed & idem Hieronymus in Prologo suo galeato testatur; nomen Tetragrammaton in quibusdam voluminibus græcis, suis antiquis litteris exaratum, suo tempore adhuc exstitisse. Etiam Paulus Burgenfis cujus ætas tempus Galatini antevertit ad Exod. cap. 3. Quæst. I. in editione lugdunensi; Proferri tamen potest *Iehovah*, unde & Jovem Pagani dixerunt. Ipse Doctor Sixtinus Amama, lectionis *Iehovah* per adonai acerrimus defensor, fatetur se vidisse in Commentario Dionysij Richel. Belgæ, Monachi ordinis Carthusiani, rō *JEHOVAH* scriptum; hæc enim sunt propria ejus verba in Antibarbaro bilico, Dissert. de *JEHOVAH* pag. m. 512; Illud quoque non dissimulare debeo me ante pauculos dies invenisse illud (*IEHOVAH*) in Comment. Dionysij Cartusiani ad Exod. cap. 6. Edit. Colonienfis anni 1548, quem ante Galatinum floruisse ex Sixto Se-

eo Senensi didici. Floruit enim anno 1472. Ex quibus ut & antea adductis clarissime constare puto P. Galarinum. minime esse vocalium & lectionis יְהוָה JEHOVAH primum inventorem. Quin & multi non sine ratione dubitant, utrum is merito censendus sit restitutor lectionis antiquæ יְהוָה JEHOVAH secundum ejus literas & vocales: dicit quidem in Arcanis Catholicæ Veritatis lib. 2. c. 10 Quatuor literæ Iod, he, Uau, he, si ut punctate sunt legantur, IEHOVAH efficiunt. Ubi tamen non memorat se hanc lectionem vel invenisse vel restituisse; & in eodem Capite circa finem tradit; antiquos Judæos à Mose edoctos fuisse, ut reverentiæ causâ erga nomen IEHOVAH, illud non pronunciarent, sed ubique loco ejus יְהוָה Adonai: quale quid non dixisse videtur, si יְהוָה JEHOVAH secundum scripturam suam efferendam esse putasset; quicquid sit saltem eum primum inventorem lectionis IEHOVAH non fuisse constat.

ANTITHESIS V.

Quinto in patrocinium sententiæ suæ trahere volunt adversarii dictum Lev. 24. 11. ubi exstat; *Vajkkobb ben bajscba bajschrelit etb hajschhem Vajkalel vajabbu otho ell Mosche* &c. secundum versionem Junio Tremellianam;

Tunc

Tunc execrans filius Israelitidis nomen illud blasphemavit, & adduxerunt eum ad Moſen. Heic Judæi eorumque ſectatores volunt, pœnam mortis huic filio Iſraelitidis irrogaram eſſe ob nudam pronunciationem nominis IEHOVAH ſecundum ſcripturam ejus, adeoque exponunt verbum *jikkobb* expreſſe nominavit. Sed Reſpondetur, Pœnam lapidationis luit, non ob nominis IEHOVAH nudam prolationem, ſed blaſphemationem, nàm verbum *nakabb* non tantum ſignificat figere, perforare, expreſſe nominare ſed & maledicere blaſphemare, uti Job-5.3. & in multis aliis: & hoc vere eſt perfodere ſeu anſtechen dicit Cl: Pheiferus in Dubiis vex Cent. 2. loc. 13. Conf. Lexicon Concordantiæ Robertſonii: etiam verbi cognati *Kabbabb* ſignificatio perpetua eſt *maledicere*. Tò *nakabb* h. l. hanc habere ſignificationem conſtat ex collatione verſus hujus II. cum 13. 15. 16. ubi patet id æquipollere *ſc̃ Kilel maledixit*, & bis expreſſe nominatur filius ille Iſraëlitidis *hammekalel* blaſphemus. Videantur hanc in rem plura apud Magnific. Doct. Calovium in Biblijs illuſtratis ad hunc locum Tom. I. pag. 502.

CLAUSULA

Hæ sunt potiores illæ rationes, quæ contra lectionem nominis JEHOVAH per scripturam suam vulgo adferri solent; quæ si iustâ lance ponderentur cum illis quæ pro hac lectione allatæ sunt, non dubito quin & illæ prævaleant. Heic gradum quoque sistere iubet instituti & temporis ratio, itaque LECTOR OPTIME, rudes hæc & incomptas pagellas tuo illustra favore. Vale! Tuum meumq; erit nunc & semper ingeminare.

SIT O DEUS NOSTER,
JEHOVAH NOMEN TUUM,
SANCTUM BENEDICTUM ET
GLORIOSUM IN SECVLORUM
SECULA!

